



รายงานการวิจัยเรื่อง

สถานะทางเศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากรประมง
ของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี

Economic Status and Management of Fisheries Resources in Pattani's
Small Scale Fisheries Community

โดย

ชุกรี หะยีสาแม

ชำรงค์ อมรสกุล

อัญชลี กล้าเพชร

สุลวานี สารพ

โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2542

ISBN 974-644-017-9

Order Key 25421

BIB Key 131116

เลขหมู่ SH 309.73 364

เลขทะเบียน 1/250 55/1

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเข้าใจถึงลักษณะการจัดการทางการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี สถานะการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรประมง และกำลังแรงงานประมง ศึกษาโครงสร้างต้นทุน รายได้ และความสามารถในการทำกำไรของกิจกรรมการประมง ในการศึกษาครั้งนี้ได้เก็บตัวอย่างจากครัวเรือนประมงทั้งสิ้น 392 ตัวอย่างจาก 19 ตำบล ในจังหวัดปัตตานี จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของชาวประมงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาค่ำ อายุอยู่ในวัยกลางคน นับถือศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ และไม่มีอาชีพอื่นนอกเหนือจากการทำประมงเป็นอาชีพรอง ในบางครัวเรือนจะมีสมาชิกไปทำงานยังประเทศมาเลเซีย เมื่อศึกษาลักษณะเรือประมงที่ใช้ พบว่าส่วนใหญ่จะใช้เรือหางยาวขนาดใหญ่ ความยาว 6-12 เมตร เครื่องยนต์เรือมีขนาด 6-10 กำลังแรง ทั้งนี้ราคาของเรือจะมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เรือบางลำมีเครื่องมือช่วยในการเดินเรือ เช่น เข็มทิศ และวิทยุสื่อสาร เป็นต้น เรือบางลำจะใช้เครื่องมือประมงเพียงชนิดเดียว แต่บางลำจะใช้หลาย ๆ ชนิดร่วมกัน โดยที่อวนจมปูจะมีการใช้มากที่สุด จำนวนวัน-งาน ในการทำงาน of ชาวประมงมีความแตกต่างกันในแต่ละอำเภอ โดยพบว่าชาวประมงที่อำเภอสายบุรีมีจำนวนวัน-งานสูงที่สุด โดยทั่วไปแล้วชาวประมงจะใช้บริเวณอ่าวปัตตานีและบริเวณใกล้เคียงเป็นแหล่งทำประมง โดยเฉพาะชาวประมงในเขตอำเภอยะหริ่ง อำเภอเมือง และอำเภอหนองจิก ชาวประมงเกือบทั้งหมดจะมีคุณลักษณะที่แสดงถึงความเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แม้ว่าส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมทางด้านนี้ก็ตาม

ทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนประมงมีรายได้ที่ต่ำมาก โดยเฉลี่ย 65,264 บาทต่อปี โดยที่ครัวเรือนในอำเภอไม้แก่นมีรายได้ต่ำที่สุด คือ 38,836 บาทต่อปี นอกจากนี้ยังพบว่า ดัชนี Engel มีค่าสูงมาก (97%) และครัวเรือนประมง 75.6 % มีสถานะเป็นหนี้สินที่ยืมจากแหล่งต่าง ๆ จากการคำนวณรายได้ต่อหัวของชาวประมงโดยเฉลี่ย 11,368 บาทต่อปี โดยที่ชาวประมงในเขตอำเภอเมืองจะมีรายได้ต่อหัวสูงที่สุดในขณะที่ในอำเภอไม้แก่นมีรายได้ต่อหัวต่ำที่สุด ผลจากการศึกษาทางด้านกำไรจากการ

ดำเนินงานแสดงให้เห็นว่ากำไรจากการดำเนินงานมีค่าเท่ากับ 10,935 บาทต่อปี และ
รายได้ครัวเรือนสุทธิเท่ากับ 37,159 บาทต่อปี

ABSTRACT

The study is aimed to understand fishery management of the traditional fishermen community, understand the current situation of fishery resources and fishing effort, examine cost structure, total income and profitability in fishery activities of traditional fishermen. Three hundred and ninety two fishing households from 19 sub-districts throughout Pattani Province were selected as study samples to cover all objectives. The study found that traditional fishermen characterized by low education, middle age person, Islamic religion, slightly big family, mostly without additional work. Some household members have been to Malaysia to work as fishermen there.

Most of the fishermen have used big long-tail powered boat and small long-tail powered boat with the length of 6-12 m. and attached by 6-10 HP engine. Cost of the boat is slightly different in each districts. Some boats have been attached electrical equipment especially wireless radio communication. With regard to fishing gear used, some boats employed single fishing gear and multi fishing operation. Crab net is the most popular fishing gear among others.

Man-day operation of fishermen in each district is different by in Saiburi found to be the highest among others. In general most of traditional fishermen are using Pattani bay and adjacent area as their fishing ground especially fishermen in Yaring, Muang and Nongcik districts. Others fish nearby their sillage.

Almost all of fishermen have conservative habits although most of them have never attained any conservative seminar or meeting.

In term of economic condition, traditional fishermen in Pattani have very low income (65,264 baht), especially in Maikaen District (38,836 baht). Engel Coefficient for the community is very high (97%) and 75.6% of them are having loan from several sources. Income per capita is 11,368 baht for overall Pattani Province by fishermen in Muang District has the highest income per capita and the lowest is in Maikaen District.

Result of profit capability shows that average gross economic profit for the whole Province is 10,935 baht / year while the value of net family income is 37,159 baht / year.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
คำนิยม	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทนำ	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	2
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
แนวคิดในการศึกษา	5
การจัดการและการใช้ทรัพยากรประมง	5
สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมง	5
วิธีการศึกษา	6
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	7
ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	7
ผลและอภิปรายผลการศึกษา	9
การจัดการและการใช้ทรัพยากรประมง	9
สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมง	27
สรุปผลการศึกษา	40
เอกสารอ้างอิง	43
ภาคผนวก : เครื่องมือประมงบางชนิดที่ใช้ประกอบการในจังหวัดปัตตานี	45

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1. จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี	8
2. สภาพะทั่วไปของครัวเรือนประมง	12
3. ลักษณะเรือประมงและการถือครอง	16
4. อัตราส่วนการใช้ชนิดเครื่องมือประมง จำแนกตามอำเภอ	19
5. เครื่องมือประมงและการใช้เครื่องมือ	20
6. การจัดการแรงงานประมงและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร	24
7. โครงสร้างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนประมงพื้นบ้าน จำแนกตามอำเภอ	
อัตราส่วนการประกอบอาชีพของครัวเรือนประมง	28
8. รายได้สุทธิของครัวเรือนประมง (เฉลี่ยต่อปี) จำแนกตามอำเภอ	29
9. ค่าใช้จ่ายเงินสดสุทธิของครัวเรือน (เฉลี่ยต่อปี) จำแนกตามอำเภอ	29
10. การถือครองเงินสดหรือการออม และมูลค่าหนี้สินของครัวเรือนประมง	
จำแนกตามอำเภอ	32
11. สถานะการเป็นหนี้	33
12. สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ของครัวเรือนประมงจำแนกตามอำเภอ	34
13. ต้นทุนในการทำประมง (บาท / ปี)	37
14. รายได้และกำไรในการทำประมงของครัวเรือนจำแนกตามอำเภอ	39

บทนำ

ผลจากการพัฒนาการประมงทะเลของไทยในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการจับสัตว์น้ำสูงที่สุดของโลก จากการพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านต่าง ๆ อย่างมากมายโดยเฉพาะสถานะการลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำ อันได้ส่งผลต่อเนื่องไปสู่ชาวประมงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นนโยบายในการพัฒนาการประมงทะเลของไทยจึงได้มีการปรับเปลี่ยนในเวลาต่อมาเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะปัญหาการประมงเกินอัตรา (Overfishing) ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ปัญหาการรุกรานน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

จากการปรับเปลี่ยนนโยบายการประมงใหม่จะเห็นได้ว่าเรือประมงขนาดใหญ่หรือเรือประมงพาณิชย์ยังคงพอมิทางเลือกที่จะทำการประมงในบริเวณอื่น ๆ ได้อันเนื่องมาจากการประมงพาณิชย์สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานะทางการประมงได้เกือบทุกสภาพ ในขณะที่ด้วยข้อจำกัดของขนาดเรือและเครื่องมือประมง การประมงขนาดเล็กหรือการประมงชายฝั่งจึงต้องมีการปรับวิธีการทำการประมงเท่าที่ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดเอื้ออำนวยให้ นอกจากนี้ชาวประมงส่วนหนึ่งที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็หันไปประกอบอาชีพอื่นแทน หรือประกอบอาชีพในพื้นที่อื่น ๆ เป็นต้น

จังหวัดปัตตานี นับว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการทำการประมงพื้นบ้านหรือประมงขนาดเล็กกันอย่างกว้างขวาง ชุมชนประมงส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพทำการประมงชายฝั่งและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นหลัก ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และโครงการพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (IMT-GT) ได้ทำการบรรจุให้จังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่ที่จะทำการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางตลาดกลางสัตว์น้ำ การทำการประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

ผลสืบเนื่องมาจากสถานะทางเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สถานะทรัพยากรประมงที่ร่อยหรอ สถานะราคาสัตว์น้ำที่ไม่มีความแน่นอน และสถานะการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ชาวประมงส่วนหนึ่งได้มีการอพยพถิ่นฐานการทำงานไปยังประเทศเพื่อนบ้านอันส่งผลต่อเนื่องให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ อีกมากมายตามมา

แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีชาวประมงอีกเป็นจำนวนมากที่ยังคงประกอบอาชีพทำการประมงอยู่ในพื้นที่เช่นเดิม

ดังนั้นการศึกษาลักษณะการจัดการ สถานะการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรประมง โครงสร้างชุมชน โดยเฉพาะชุมชนประมงขนาดเล็ก ลักษณะการทำประมง กำลังแรงงานประมง ต้นทุน และผลตอบแทนของการทำประมงชายฝั่งของชุมชนในจังหวัดปัตตานี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนและการจัดการทางด้านสังคมเศรษฐกิจการประมงต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถที่จะเป็นกรณีศึกษาสำหรับชุมชนประมงชายฝั่งในจังหวัดอื่น ๆ อีกด้วย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการทางการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาสถานะการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรประมง และกำลังแรงงานประมง
3. เพื่อศึกษาโครงสร้างต้นทุน รายได้และความสามารถในการทำกำไรของการประมงของชาวประมงในจังหวัดปัตตานี

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสนใจที่จะศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชนประมงชายฝั่ง โดยเฉพาะในประเทศไทยได้รับความสนใจน้อยมาก และการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่จะมีขอบเขตจำกัดเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น ดังเช่น การศึกษาเศรษฐกิจการทำประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปากพนัง ทางเลือกในการประกอบอาชีพประมงกับการจัดการประมงชายฝั่ง (พงศ์พัฒน์ และ กุลภา, 2536) และการศึกษาเรื่องอัตราการจับและองค์ประกอบของอวนรุนในอ่าวบ้านดอน (Lohsawatdikul and Eiamsaad, 1991) อย่างไรก็ตามการศึกษาในแนวดังกล่าวพบว่า มีการศึกษากันมากพอสมควรในต่างประเทศดังเช่น การศึกษา "Small scale fisheries of San Miguel Bay" (Smith & Mines, 1982) และการศึกษา "The conservation and management of inshore fisheries of Peninsular Malaysia" (Abdul Hamid, 1996) เป็นต้น

พงศ์พัฒน์ และ กุลภา (2536) รายงานว่า เครื่องมือประมงที่สำคัญบริเวณอ่าวปากพนังมีอยู่ 6 ชนิดด้วยกันคือ อวนลากคานถ่าง อวนรุน อวนลอยกุ้ง อวนลอยปลากระบอก ยอปีกและแรวี่ปู ซึ่งชนิดของสัตว์น้ำที่จับได้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการประมง โดยที่พบว่า รายได้ส่วนใหญ่ของชาวประมงมาจากการจับกุ้งทะเล 72% จากปลากระบอก 12% จากปูทะเล 5% และจากสัตว์น้ำประเภทอื่น ๆ อีก 11% ในขณะที่จากการศึกษาในพื้นที่อ่าวบ้านดอนโดย Lohsawatdikul and Eiamsaad (1991) พบว่า สัดส่วนของปลาที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่ำซึ่งประกอบด้วยสัตว์น้ำขนาดเล็กประมาณ 50%

ในจังหวัดปัตตานี นุกูล และคณะ (2537) ได้ทำการศึกษาชนิดและปริมาณการจับสัตว์น้ำและสภาพการประมงขนาดเล็กรอบอ่าวปัตตานี พบว่าชาวประมงมีการใช้เครื่องมือประมง 30 ชนิด สามารถจับสัตว์น้ำได้ 135 ชนิด สัตว์น้ำที่พบมากที่สุด คือ ปลาเป็น ปลากระบอก และปลาคูทะเล ทางด้านสภาวะทางเศรษฐกิจพบว่าชาวประมงส่วนใหญ่จะมีหนี้สิน มีรายได้ไม่คุ้มกับการลงทุน อันก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย การเปรียบเทียบรายได้ของชาวประมงบริเวณอ่าวปากพนัง (พงศ์พัฒน์ และ กุลภา, 2536) พบว่าชาวประมงมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 62,049 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งนับว่าสูงกว่ารายได้ของครัวเรือนประมงโดยเฉลี่ยทั่วประเทศ ซึ่งมีค่า 49,474 บาทต่อปี

กัจจวาลย์ (2529) ได้กล่าวถึงพื้นฐานที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวประมงพื้นบ้านว่า มี 6 ประการด้วยกัน คือ ปัญหาพื้นที่ประมงมีจำกัด ปัญหาเครื่องมือที่ใช้ทำการประมงขาดประสิทธิภาพ ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน ปัญหาการขาดอำนาจต่อรองทางการตลาด ปัญหาการขาดแคลนรายได้จากแหล่งอื่น ๆ และปัญหาขาดบริการสาธารณสุขปก

ไพรัตน์ (2540) ศึกษาปัญหาของชุมชนประมงบริเวณอ่าวปัตตานี พบว่าชาวประมงพื้นบ้านมีปัญหาหลายประการด้วยกัน คือ ปัญหาสภาพแหล่งทำการประมงเสื่อมโทรม ปัญหาทรัพยากรประมงลดลง ปัญหาเรือประมงอวนรุน และปัญหาข้อได้เปรียบของกลุ่มชาวประมงต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญที่สุดของชาวประมงพื้นบ้านโดยทั่วไป คือปัญหาความยากจน (พีระ และคณะ, 2527 ; พงศ์พัฒน์ , 2531 ; พงศ์พัฒน์, 2530 ; มนุ, 2536 ; พงษ์พัฒน์, 2533)

แนวคิดในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้จัดแบ่งแนวคิดหลักออกเป็น 2 แนวคิดด้วยกัน คือ การศึกษาสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี และการศึกษาสถานะการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชนประมงดังกล่าวในปัจจุบัน

1) การจัดการและการใช้ทรัพยากรประมง

ทำการศึกษาสภาพทั่วไปของครัวเรือน การประกอบอาชีพประมง เรือประมง และการใช้เครื่องมือประมง ซึ่งจะสอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรประมงของแต่ละพื้นที่ การจัดการทรัพยากรประมง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนิดของเครื่องมือประมงในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรประมงตามธรรมชาติในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งเราสามารถแสดงได้โดยการเปรียบเทียบด้วยอัตราการจับต่อวันต่อหน่วยประมง และองค์ประกอบของสัตว์น้ำที่จับได้ นอกจากนี้แล้วยังได้ศึกษาถึงแนวทางการปฏิบัติตัวของชาวประมงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย

2) สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมง

การศึกษาได้ครอบคลุมถึงโครงสร้างอาชีพและรายได้ของครัวเรือน ระบบการตลาดเบื้องต้นในการซื้อขายทรัพยากรสัตว์น้ำที่จับมาได้ สถานภาพทางเศรษฐกิจของชาวประมงโดยรวม สถานะการมีหนี้สินและสาเหตุของการเป็นหนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างต้นทุนและความสามารถในการทำกำไรของเครื่องมือประมงแต่ละชนิดและแต่ละบริเวณ

2.1) สถานภาพทางเศรษฐกิจ

ทำการศึกษาให้ครอบคลุมถึงการถือครองทรัพย์สิน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การมีหนี้สิน และสาเหตุของการเป็นหนี้ ตลอดจนประมาณการรายจ่ายของครัวเรือนประมง

2.2) โครงสร้างต้นทุนและความสามารถในการทำกำไร

ทำการศึกษาโครงสร้างต้นทุนในการประกอบการอาชีพประมง โดยเปรียบเทียบในลักษณะของต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ซึ่งต้นทุนคงที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ขึ้นอยู่กับ การลงแรงประมงในแต่ละวัน เช่น ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการทำประมง และ ต้นทุนผันแปรเกิดขึ้นตามจำนวนการลงแรงทำการประมงต่อเนื่องกันในระยะสั้น

การศึกษาความสามารถในการทำกำไรของการทำประมงได้กำหนดลักษณะกำไร ออกเป็นสองแนวทางด้วยกัน คือ กำไรจากการดำเนินงานหรือกำไรรวม (Gross Economic Profit) และกำไรสุทธิ (Net Economic Profit) โดยที่กำไรรวมจะหมายถึง ผลต่างระหว่างรายรับทั้งหมดหรือรายได้รวมกับต้นทุนดำเนินการหรือต้นทุนผันแปร กำไรสุทธิ จะหมายถึงผลต่างระหว่างรายรับทั้งหมดหรือรายได้รวมกับต้นทุนทั้งหมด (ต้นทุนคงที่ + ต้นทุนผันแปร)

วิธีการศึกษา

ทำการศึกษาวิจัยสถานะการจัดการทรัพยากรประมง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ของการทำประมงในแต่ละช่วงเวลา เพื่อวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร ประมงในช่วงเวลาต่าง ๆ ศึกษาสถานะทางเศรษฐกิจ ระบบการตลาดสัตว์น้ำ โครงสร้าง ต้นทุนและความสามารถในการทำกำไร ตลอดจนรูปแบบการจัดสรรผลประกอบการ จากครัวเรือนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี ซึ่งประกอบด้วยชุมชนประมงต่าง ๆ ใน 6 อำเภอด้วยกัน คือ อำเภอไม้แก่น อำเภอสายบุรี อำเภอปะนาเระ อำเภอยะหริ่ง อำเภอ เมือง และอำเภอหนองจิก ซึ่งเป็นอำเภอที่มีประชากรประกอบอาชีพทำการประมงรวม ทั้งสิ้น 4,675 ครัวเรือน (สมบูรณ์, 2541) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยซึ่งสามารถ ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นผู้สัมภาษณ์ชาวประมงโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมง ดังกล่าวส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะเข้าใจภาษาไทยได้อย่างดี

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือครัวเรือนประมงพื้นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานี รวมทั้งหมด 19 ตำบล จาก 6 อำเภอ ในแต่ละตำบลจะเลือกเฉพาะหมู่บ้านที่มีประชากรประกอบอาชีพประมงเท่านั้น ดังนั้นหมู่บ้านที่ไม่มีประชากรประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านจึงไม่ได้รวมเป็นประชากรของการศึกษาครั้งนี้

ครัวเรือนประมงที่จะใช้สำหรับเป็นตัวอย่างในการศึกษาจะได้อมาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจัดแบ่งครัวเรือนประมงออกเป็นชั้น ๆ ตามตำบลต่าง ๆ หลังจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนประมงในแต่ละตำบลตามจำนวนที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan โดยที่ครัวเรือนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี ในปี พ.ศ. 2540 มีอยู่ทั้งสิ้น 4,675 ครัวเรือน ดังนั้นจากตารางของ Krejcie และ Morgan ทำให้สามารถคำนวณได้ว่าขนาดของตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เท่ากับ 383 ตัวอย่าง โดยคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 8.2 จากอัตราส่วนดังกล่าว จึงได้จัดแบ่งสัดส่วนสำหรับขนาดของตัวอย่างที่จะต้องเก็บรวบรวมในแต่ละตำบลเพื่อให้เกิดการคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด เศษส่วนที่เหลือจากการคำนวณของแต่ละตำบลจะมีค่าเท่ากับหนึ่ง ดังนั้นจากการคำนวณพบว่าจะต้องใช้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 392 ตัวอย่าง โดยจัดแยกตามตำบลต่าง ๆ ไว้ดังตารางนี้

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี

อำเภอ	ตำบล	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	จำนวนครัวเรือนประมง	จำนวนตัวอย่าง
ไม้แก่น	ไม้แก่น	364	16	2
	ดอนทราย	620	210	18
สายบุรี	ปะเสยะวอก	1,291	366	30
	ตะลุบัน	2,087	60	5
ปะนาเระ	น้ำบ่อ	643	166	14
	ปะนาเระ	1,286	619	51
	บ้านกลาง	963	374	31
ยะหริ่ง	ตะโละกาโปร์	1,149	480	40
	บางปู	1,071	210	18
	แหลมโพธิ์	860	360	30
เมือง	ตันหยงลุโล๊ะ	-	154	13
	บานา	1,327	320	27
	รูสะมิแล	1,327	60	5
	บาราโหม	342	140	12
	อานาฮะรุ	-	60	5
หนองจิก	ท่ากำชำ	870	390	32
	คูดง	1,677	320	27
	บางเขา	797	110	10
	บางตาวา	377	260	22
รวม	-	-	4,675	392

ผลและการอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจและการจัดการทรัพยากรประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี โดยทำการศึกษาในพื้นที่ 19 ตำบล ใน 6 อำเภอของจังหวัดปัตตานี ได้ผลดังนี้

การจัดการและการใช้ทรัพยากรประมง

1) สภาพทั่วไปของครัวเรือนประมงและการประกอบอาชีพประมง

การศึกษาสภาพทั่วไปของครัวเรือนประมงตัวอย่าง โดยมุ่งเน้นไปที่หัวหน้าครัวเรือนซึ่งมีพฤติกรรมโดยทั่ว ๆ ไปจะทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนและตัดสินใจในการทำประมง อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ในช่วงเวลาดังกล่าวหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้อยู่ในพื้นที่ตัวแทนของหัวหน้าครัวเรือนจะได้รับการศึกษาแทน

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีอายุเฉลี่ย 39.1 ปี และมีประสบการณ์ในการทำประมงมาแล้วเฉลี่ย 20.6 ปี โดยที่ 83.8 เปอร์เซ็นต์ของชาวประมงเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมในหมู่บ้านนี้และ 16.2 เปอร์เซ็นต์ย้ายมาจากพื้นที่อื่น ๆ

เมื่อพิจารณาทางด้านอาชีพเดิมของบิดาของชาวประมงพบว่า 95.1 เปอร์เซ็นต์ประกอบอาชีพประมงในขณะที่ 4.9 เปอร์เซ็นต์ ประกอบอาชีพอื่นที่นอกเหนือจากการทำประมง เช่น เกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้าง เป็นต้น

ทางด้านการศึกษาพบว่า 13.4 เปอร์เซ็นต์ ไม่เคยเข้าชั้นเรียน 1.8 เปอร์เซ็นต์ ศึกษาเฉพาะทางด้านศาสนาที่โรงเรียนปอเนาะ 79.7 เปอร์เซ็นต์ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีที่ 1 – 6 และ 1.8 เปอร์เซ็นต์ สำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณา ในแต่ละอำเภอประมง พบว่า ชาวประมงที่มีภูมิลำเนาในอำเภอสายบุรี ยะหริ่งและหนองจิกมีอายุเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ และชาวประมงในอำเภอปะนาเระมีอายุเฉลี่ยต่ำสุด โดยที่อายุเฉลี่ยของชาวประมงในจังหวัดปัตตานีเท่ากับ 39.1

จากการศึกษาประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมง พบว่า ชาวประมงในอำเภอยะหริ่ง มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพประมงมากที่สุด คือ 23.41 ปี

จากการศึกษาทางด้านการนับถือศาสนา พบว่า 98.4 เปอร์เซ็นต์ของชาวประมงทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่ 1.6 เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาพุทธ ครัวเรือประมงในจังหวัดปัตตานีจะมีลักษณะเป็นครัวเรือขนาดใหญ่ โดยมีสมาชิกเฉลี่ยเท่ากับ 5.7 คนต่อครัวเรือ โดยที่ครัวเรือประมงในอำเภอหนองจิก มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 6.6 คนต่อครัวเรือ ในขณะที่ครัวเรือประมงในอำเภอสายบุรี มีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุด จะเห็นได้ว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือประมงในเขตจังหวัดปัตตานีมีค่าใกล้เคียงกับครัวเรือประมงในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น ครัวเรือประมงบริเวณอ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 5.8 คนต่อครัวเรือ (พงศ์พัฒน์ และ กุลภา, 2536)

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพประมง พบว่า แต่ละครัวเรือจะมีสมาชิกที่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักเฉลี่ย 1.7 คนต่อครัวเรือ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในแต่ละครัวเรือจะมีจำนวนสมาชิกที่ประกอบอาชีพประมงเฉลี่ย 29.6 เปอร์เซ็นต์ โดยที่ครัวเรือในอำเภอปะนาระและหนองจิก มีจำนวนสมาชิกที่ทำประมงเฉลี่ยมากที่สุด คือ 2.0 คน ต่อครัวเรือ ในขณะที่ครัวเรือในอำเภอไม้แก่น มีจำนวนสมาชิกที่ทำประมงเฉลี่ยต่ำสุด คือ 1.4 คนต่อครัวเรือ

นอกจากครัวเรือประมงมีอาชีพหลักทำการประมงแล้ว จากการศึกษาพบว่า มีสมาชิกในครัวเรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช้การทำประมงอีกด้วย โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 0.5 คนต่อครัวเรือ ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ

ชาวประมงบางส่วนจะทำอาชีพเสริมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการทำประมง โดยพบว่า อาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 16.2 เปอร์เซ็นต์ มีชาวประมงนิยมทำมากที่สุด ในขณะที่อาชีพค้าขาย 7.1 เปอร์เซ็นต์ อาชีพเกษตรกรรม 6.4 เปอร์เซ็นต์และแปรรูปผลิตภัณฑ์ 5.6 เปอร์เซ็นต์ จะมีชาวประมงนิยมทำเป็นอาชีพเสริมรองลงมาตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า 51.0 เปอร์เซ็นต์ของชาวประมงที่ไม่ได้ประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพเสริมนอกจากการทำประมงเพียงอย่างเดียว

ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาคั้งนี้ที่พบในขณะที่ทำการศึกษาวิจัย คือ ชาวประมงส่วนหนึ่งเดินทางไปทำประมงยังประเทศมาเลเซีย โดยอาศัยอยู่ตามบริเวณต่าง ๆ เช่น รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู รัฐปาหัง และรัฐยะโฮร์ เป็นต้น จากตารางที่ 2 พบว่า 22.6 เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือประมงมีสมาชิกไปทำประมงที่ประเทศมาเลเซีย โดยมี

ครัวเรือนประมงในอำเภอปะนาเระมีอัตราส่วนของชาวประมงไปทำประมงที่ประเทศมาเลเซียสูงสุด คือ 67.2 เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือนทั้งหมด- รองลงมาคืออำเภอสายบุรี 34.0 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ครัวเรือนประมงในอำเภอหนองจิกมีอัตราสมาชิกไปประกอบอาชีพที่ประเทศมาเลเซียน้อยที่สุด คือ 10.6 เปอร์เซ็นต์

ตารางที่ 2 สภาวะทั่วไปของครัวเรือนประมง

	ไม้กั้น	เสาเข็ม	ประมาระ	กะทิง	เบียง	บานองจิก	รวม
	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %
อายุเฉลี่ย	38.4 (15.3)	41.0 (10.9)	36.3 (14.0)	40.5 (11.6)	37.9 (11.2)	40.3 (11.2)	39.1 (12.4)
ไม่ศึกษา	26.1	19.6	9.2	15.2	12.5	9.1	13.4
- สักมาเสกเสก	0	0	0	2.2	1.6	6.1	1.8
- ป. 1 - ป. 6	73.9	71.7	84.7	80.4	82.8	75.8	79.7
- ม. 1 - ม. 3	0	4.3	4.1	2.2	0	7.6	3.3
- ม. 3	0	6.5	1.0	0	3.1	1.5	1.8
ศาสนา							
- อิสลาม	100	89.1	100	100	100	98.5	98.4
- พุทธ	0	10.9	0	0	0	1.5	1.6
- อื่นๆ	0	0	0	0	0	0	0
ประชากรล้า ประมงเฉลี่ย ปี)	16.7 (9.3)	20.3 (11.3)	20.2 (13.0)	23.4 (11.3)	20.9 (10.7)	22.0 (11.0)	20.6 (11.1)
สมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย (คน)	5.2 (1.7)	4.3 (2.1)	5.6 (2.2)	6.2 (2.1)	6.0 (2.1)	6.6 (2.2)	5.7 (2.1)
สมาชิกที่ประกอบอาชีพ ประมงเฉลี่ย (คน)	1.4 (0.5)	1.5 (0.8)	2.0 (1.3)	1.7 (0.9)	1.6 (0.8)	2.0 (1.0)	1.7 (0.9)
สมาชิกที่ประกอบ อาชีพอื่นเฉลี่ย (คน)	0.6 (0.5)	0.2 (0.4)	0.7 (0.9)	0.4 (0.7)	0.8 (1.1)	0.6 (0.9)	0.5 (0.8)
สมาชิกสตรีที่ทำ การประมงเฉลี่ย (คน)	0	0	0	0.16 (0.7)	0.13 (0.3)	0.04 (0.2)	0.05 (0.14)

	ไม้แก่น		สายบุรี		ปะนาเระ		ปะทิว		เมือง		หนองจิก		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
อาชีพเดิมของบิดา														
หัวหน้าครัวเรือน														
- ประมง	100		93.5		95.9		93.5		96.8		95.5		95.1	
- อื่น ๆ	0		6.5		4.1		6.5		3.2		4.5		4.9	
อาชีพอื่นนอกเหนือ														
จากทำประมง														
- ไม้มี	34.8		34.8		58.2		44.6		50		69.7		31.0	
- แปรรูปผลิตภัณฑ์	8.7		0		11.2		5.4		1.6		3.0		5.6	
- ค้าขาย	0		0		11.2		9.8		6.3		6.1		7.1	
- เกษตรกรรม	0		0		5.1		16.3		4.7		3.0		6.4	
- เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	52.2		56.5		4.1		8.7		14.1		6.1		16.1	
- อื่น ๆ	4.3		8.7		14.3		26.1		31.3		16.7		18.9	
สมัครไปทว														
ประมงที่นาละอับ														
- มี	26.1		34.8		39.8		12.0		14.1		10.6		22.6	
- ไม่มี	73.9		67.4		59.2		88.0		85.9		89.4		77.4	
ภูมิลำเนาเดิม														
- อาศัยตั้งแต่เกิด	87.0		69.6		90.8		83.7		78.3		87.3		83.8	
- ย้ายมาจากที่อื่น	13.0		30.4		9.2		16.3		21.7		12.7		16.2	

หมายเหตุ () = SD

2) ลักษณะเรือประมงและการถือครอง

การทำประมงของชาวประมงในจังหวัดปัตตานี พบว่า 51.2 เปอร์เซ็นต์ ทำประมงโดยใช้เรือหางยาวขนาดใหญ่ รองลงมาคือเรือหางยาวขนาดเล็ก 35.4 เปอร์เซ็นต์ ส่วนการใช้เรือแจว เรือเครื่องยนต์วางท้องขนาดเล็กและเรือเครื่องยนต์วางท้องขนาดใหญ่ทำการประมงมีเพียงจำนวนน้อย หากพิจารณาในระดับอำเภอประมง พบว่าเรือเครื่องยนต์วางท้องขนาดเล็กมีการใช้ที่อำเภอสายบุรีมากที่สุด เรือหางยาวขนาดใหญ่มีการใช้ในอำเภอเมือง หนองจิก ยะหริ่ง และปะนาเระมากที่สุด และเรือหางยาวขนาดเล็กมีการใช้ในอำเภอเมืองและยะหริ่งมากที่สุด

เรือประมงส่วนใหญ่จะมีขนาดประมาณ 6-12 เมตร ซึ่งคิดเป็น 67.3 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เรือประมงมีขนาดความยาวน้อยกว่า 6 เมตรและมากกว่า 12 เมตร คิดเป็น 32.7 เปอร์เซ็นต์ ของเรือประมงที่ใช้ในครัวเรือนประมงของจังหวัดปัตตานี ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาถึงกำลังเครื่องยนต์ของเรือประมงพบว่า 49.6 เปอร์เซ็นต์ของเรือประมงใช้เครื่องยนต์เรือที่มีขนาด 6-10 กำลังม้า รองลงมาคือขนาดน้อยกว่า 5 กำลังม้า 27.6 เปอร์เซ็นต์ และขนาด 11-15 กำลังม้า 17.6 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ โดยที่เรือประมงดังกล่าวนั้น 72.6 เปอร์เซ็นต์ เป็นเรือประมงที่ครัวเรือนถือครองเป็นเจ้าของ 5.9 เปอร์เซ็นต์ เป็นเรือประมงของผู้อื่นแต่ครัวเรือนดำเนินการแทน และ 21.5 เปอร์เซ็นต์ของครัวเรือนประมงไม่ได้ถือครองเรือประมงทำการประมงโดยอาศัยผู้อื่น

จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้สามารถกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่ชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีจะใช้เรือประมงประเภทเรือหางยาวขนาดใหญ่ ที่มีกำลังเครื่องยนต์ประมาณ 6 - 10 กำลังม้า ซึ่งจะพบโดยทั่วไปเกือบทุกอำเภอที่มีหมู่บ้านประมง ในขณะที่เรือประมงประเภทเรือหางยาวขนาดเล็กจะพบมากในเขตอำเภอที่อยู่ในบริเวณพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี กล่าวคือ อำเภอยะหริ่ง อำเภอเมือง และอำเภอหนองจิก เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นเรือประมงที่ใช้สำหรับการทำประมงในอ่าวปัตตานีและบริเวณใกล้เคียง ในขณะที่เรือประมงประเภทเครื่องยนต์วางท้องขนาดเล็กและขนาดกลางส่วนมากจะพบในเขตอำเภอสายบุรี ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของเครื่องมือประมงที่ใช้

โดยเฉพาะเครื่องมือประเภทเบ็ด ลอบหมึกและอวนไคหมึก มีความสะดวกเมื่อใช้กับเรือประมงประเภทเครื่องยนต์วางท้อง นอกจากนี้แล้วการมีปากแม่น้ำที่มีความลึกเหมาะสมและสะดวกต่อการนำเรือเข้าจอดก็ถือว่าเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีการใช้เรือประมงประเภทเครื่องยนต์วางท้องมากในเขตอำเภอสายบุรี

เรือประมงที่ชาวประมงพื้นบ้านใช้ในเขตจังหวัดปัตตานี จะมีราคาของเรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับอายุและขนาดของเรือประมง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าราคาเฉลี่ยของเรือประมงที่ชาวประมงพื้นบ้านใช้จะมีค่าประมาณ 26,500 บาทต่อลำ ทั้งนี้เป็นราคารวมเครื่องยนต์เรือ แต่ไม่รวมอุปกรณ์ทำการประมง หากพิจารณาถึงราคาเรือในแต่ละอำเภอแล้ว พบว่าราคาเรือประมงที่ชาวประมงในเขตอำเภอสายบุรี มีค่ามากที่สุด คือ 39,778 บาทต่อลำ ในขณะที่ราคาเรือประมงที่ชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นมีค่าน้อยที่สุดคือ 10,944 บาทต่อลำ

ในเรือประมงแต่ละลำอาจจะมีการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ สำหรับการอำนวยความสะดวกในการทำประมง อย่างไรก็ตาม เรือประมงของชาวประมงในบางพื้นที่ก็ไม่ได้มีการติดตั้งอุปกรณ์ดังกล่าวแต่อย่างใด จากการศึกษาพบว่า 30.1 เปอร์เซ็นต์ของเรือประมงทั้งหมดในเขตจังหวัดปัตตานีติดตั้งวิทยุสื่อสาร 10.7 เปอร์เซ็นต์ ติดตั้งเข็มทิศสำหรับใช้ในการเดินเรือ ในขณะที่ 66.8 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีอุปกรณ์สำหรับช่วยในการทำประมงและการเดินเรือแต่อย่างใด

ชาวประมง 85.2 เปอร์เซ็นต์ระบุว่า จะทำการซ่อมแซมและต่อเติมเรือประมงของตัวเองเมื่อเรือเกิดการชำรุด ในขณะที่ 11.9 เปอร์เซ็นต์ระบุว่า จะขายเรือ เพื่อซื้อหาเรือใหม่ และมีเพียง 2.9 เปอร์เซ็นต์ ที่จะปล่อยให้เรือประมงผุพังไปเอง โดยให้เหตุผลว่าไม่สามารถซ่อมได้อีกต่อไปแล้ว ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นว่าโดยปกติแล้วชาวประมงจะทำการซ่อมแซมเรือเมื่อชำรุด แต่เมื่อเรือมีสภาพเก่าเต็มที่แล้วชาวประมงก็จะปล่อยให้พังไปเอง

ตารางที่ 3 ลักษณะเรือประมงและการถือครอง

	ไม้แก่น	สาขุรี	ปะนาระ	ชะหรั่ง	เมือง	หนองจิก	รวม
	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %	จำนวน %
ลักษณะการถือครอง							
- ปิ่นเจ้าของเอง	39.1	65.2	42.9	85.9	84.4	84.8	72.6
- เข้ามา	0	0	0	0	0	0	0
- เป็นของผู้อื่นแต่ ดำเนินการแทน	8.7	4.3	15.3	2.2	1.6	0	5.9
- เป็นลูกเรือ	0	30.4	40.8	9.8	10.9	15.2	21.5
ประเภทเรือประมง							
- เรือแจว	0	0	0	2.2	0	3	1.0
- เรือหางยาวเล็ก	26.1	0	22.4	62.0	48.4	28.8	35.4
- เรือหางยาวใหญ่	73.9	0	74.5	32.6	48.0	66.7	51.2
- เรือเครื่องวางห้อง ขนาดเล็ก	0	78.3	0	0	0	0	9.5
- เรือเครื่องชนค้ำวาง ห้องขนาดกลาง	0	6.5	0	0	0	0	1.0
- เรือเครื่องชนค้ำวาง ห้องขนาดใหญ่	0	15.2	1.0	0	0	0	2.1
ความยาวเรือเฉลี่ย							
- น้อยกว่า 6 เมตร	91.3	8.7	24.5	29.3	31.3	7.6	26.4
- 6 - 12 เมตร	8.7	69.6	73.5	57.6	59.4	92.3	67.3
- มากกว่า 12 เมตร	0	21.7	1.0	10.9	4.7	0	6.3

กำลังเครื่องขนค้							
- ไม่มีเครื่องขนค้	0	0	0	2.2	0	3.0	1.5
- น้อยกว่า 5 กำลังม้า	100	0	30.6	16.3	37.5	19.7	27.6
ม้า							
- 6-10 กำลังม้า	0	58.7	31.6	63.0	43.8	68.2	49.6
- 11 - 15 กำลังม้า	0	19.6	35.7	15.2	6.3	4.5	17.6
- มากกว่า 15 กำลังม้า	0	21.7	1.0	0	7.8	3.0	4.7
ม้า							
ราคาเรือที่ซื้อมา	10944	39778	38793	17996	18087	33401	26500
เฉลี่ย (บาท)	(8450)	(14380)	(20435)	(15550)	(16914)	(18410)	(15690)
อายุเรือเฉลี่ย (ปี)	5.4 (2.4)	8.9 (7.6)	4.6 (3.9)	5.8 (4.6)	5.8 (5.3)	5.7 (4.8)	6.0 (4.8)
ราคาปัจจุบันของเรือเฉลี่ย (บาท)	11411	39778	31450	12351	13259	25928	22362
หรือเฉลี่ย (บาท)	(12125)	(15418)	(19763)	(9938)	(15749)	(19247)	(15373)
การค้านินการเรือ							
เรือค้่า ช้ารุด							
- ขาเรือ	0	0	30.8	10.6	7.6	13.6	11.9
- ปล้อยให้ห้ัง	0	0	0	2.4	0	10.2	2.9
- ช้อมแชนและค้ือ	100	100	69.2	87.1	92.4	76.3	85.2
ค้ิม							

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์							
ทรานซิสเตอร์ที่มีใช้ในเรือ							
- ไม่มีอุปกรณ์	82.6	6.5	61.2	92.4	90.6	56.1	66.8
- วิทยุสื่อสาร	17.4	87.0	36.7	5.4	6.3	43.9	30.1
- เข็มทิศ	0	73.9	3.1	2.2	1.6	4.5	10.7
- อื่น ๆ	0	32.6	4.0	0	1.5	0	10.0

3) ชนิดเครื่องมือและการใช้เครื่องมือประมง

ลักษณะการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีคล้ายคลึงกับการทำประมงพื้นบ้านของชาวประมงโดยทั่วไปของประเทศไทย นั่นคือ ชาวประมงใช้เครื่องมือประมงหลายชนิดร่วมกันในแต่ละปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลความชุกชุมของสัตว์น้ำ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตามชาวประมงโดยทั่วไปมีรายได้หลักและระยะเวลาการใช้เครื่องมือแต่ละชนิดแตกต่างกัน โดยที่เครื่องมือประมงประเภทใดที่ทำให้ชาวประมงมีรายได้สูงที่สุด และมีระยะเวลาใช้ในแต่ละปีบ่อยครั้งมากที่สุด ถือว่า เครื่องมือประมงนั้นเป็นเครื่องมือประมงหลักของชาวประมงนั้น ชาวประมงบางคนไม่สามารถที่จะระบุได้ว่าเครื่องมือประมงประเภทใดเป็นเครื่องมือหลัก ในที่นี้จะกล่าวรวมในลักษณะของการใช้เครื่องมือประมงร่วม ดังนั้นจึงสามารถแบ่งกลุ่มชาวประมงจำแนกตามกลุ่มเครื่องมือออกเป็นหลายกลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มเครื่องมืออวนจมปู กลุ่มเครื่องมืออวนลอยกุ้ง กลุ่มอวนติดตา กลุ่มเบ็ดและเบ็ดราว กลุ่มอวนรุนและอวนลากคานถ่าง และกลุ่มที่ทำประมงด้วยเครื่องมือหลายชนิดร่วมกัน โดยไม่สามารถจำแนกเครื่องมือหลักได้

จากการศึกษาพบว่าชาวประมง 47.3 เปอร์เซ็นต์ ใช้เครื่องมือประมง 2 ประเภทในช่วงระยะเวลาหนึ่งปี ในขณะที่ชาวประมง 33.7 เปอร์เซ็นต์ ใช้เครื่องมือประมงเพียง 1 ประเภท 10.7 เปอร์เซ็นต์ ใช้เครื่องมือ 3 ประเภท 4.9 เปอร์เซ็นต์ ใช้เครื่องมือ 4 ประเภท และ 3.4 เปอร์เซ็นต์ ใช้เครื่องมือมากกว่า 4 ประเภท (ตารางที่ 4) เมื่อพิจารณาถึงจำนวนชนิดเครื่องมือประมงที่ใช้ในแต่ละพื้นที่ พบว่ามีความแตกต่างกัน

โดยชาวประมงในเขตอำเภอยะหริ่งจะมีจำนวนชนิดเครื่องมือประมงใช้มากที่สุด ในขณะที่ชาวประมงในเขตอำเภอสายบุรีมีจำนวนชนิดเครื่องมือประมงใช้เหลือน้อยที่สุด

ตารางที่ 4 อัตราส่วนการใช้ชนิดเครื่องมือประมง จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	อัตราส่วนชนิดเครื่องมือที่ชาวประมงใช้ (%)				
	1 ประเภท	2 ประเภท	3 ประเภท	4 ประเภท	มากกว่า 4 ประเภท
ไม้แก่น	0	100	0	0	0
สายบุรี	90.9	9.1	0	0	0
ปะนาระ	14.4	39.2	20.6	19.6	6.2
ยะหริ่ง	21.4	44.9	19.1	2.3	12.4
เมือง	45.2	48.4	4.9	0	1.6
หนองจิก	30.3	42.4	19.7	7.6	0
เคล็ย	33.7	47.3	10.7	4.9	3.4

กล่าวโดยรวมแล้ว ชาวประมงในจังหวัดปัตตานีจะใช้วนปูในสัดส่วนที่สูงที่สุด (26.2 %) โดยที่ชาวประมงในอำเภอหนองจิก ยะหริ่ง และปะนาระ จะใช้วนงมปูในอัตราส่วนที่มากที่สุดตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ และความชุกชุมของปู โดยเฉพาะปูม้าในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนี้แล้ววนคิดตาปลาและวนลอยกุ้งจะมีความนิยมในการใช้รองลงมาตามลำดับ ในขณะที่วนไคหมึก และอวนรุน จะมีชาวประมงพื้นบ้านในบางอำเภอเท่านั้นที่ระบุว่ามีการใช้เครื่องมือดังกล่าว จากตารางนี้ยังแสดงให้เห็นว่าความชำนาญในการใช้เครื่องมือประมงอาจแตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ เช่น ชาวประมงในอำเภอไม้แก่นชอบที่จะใช้วนคิดตาปลา ชาวประมงในเขตอำเภอสายบุรีชอบใช้เบ็ด และเบ็ดราว และบางส่วนจะเป็นเรือประมงอวนล้อม ชาวประมงใน

อำเภอปะนาเระ ยะหริ่ง และหนองจิก นิยมใช้อวนจมปูตามที่ได้กล่าวมาแล้วและชาวประมงในเขตอำเภอเมือง มีอัตราส่วนการใช้เครื่องมือที่หลากหลายมากที่สุด

ตารางที่ 5 เครื่องมือประมงและการใช้เครื่องมือ

เครื่องมือประมงหลักที่ใช้	อัตราส่วนในแต่ละอำเภอ (%)						
	ไม้แก่น	สาขบุรี	ปะนาเระ	ยะหริ่ง	เมือง	หนองจิก	เจ็ดยี่
เบ็ดและเบ็ดราว	0	78.3	26.9	2.3	12.9	0	20.1
อวนรุน	0	0	0	0	9.7	3.0	2.1
อวนลากคานถ่าง	0	0	0	0	4.8	6.1	1.8
อวนจมปู	13	2.2	31.5	32.6	9.7	68.2	26.2
ลอบ	0	4.4	0	0	0	0	0.7
อวนลอยกุ้ง	0	0	17.6	60.7	27.4	16.7	20.4
อวนปลา	87.0	0	13.9	27.0	17.7	7.6	25.5
โพงพางและโป๊ะ	0	0	0	3.4	14.5	0	3.0
อวนไต่หมึก	0	2.2	0	0	0	0	0.4
อวนล้อม	0	56.5	1.2	1.1	1.6	0	10.1
อื่น ๆ	0	0	9.3	2.3	17.7	1.5	5.1

4) การจัดการประมง และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

การจัดการหรือการใช้ทรัพยากรประมงของชาวประมงพื้นบ้านและการมี วัตรปฏิบัติในลักษณะของการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการที่ จะรักษาทรัพยากรให้สามารถใช้ได้ตลอดไป อันจะส่งผลให้ชาวประมงสามารถ ประกอบอาชีพประมงสืบไป จากการศึกษาทางด้านลักษณะการจัดการหรือการใช้ ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ต่าง ๆ ของชาวประมงพื้นบ้านใน จังหวัดปัตตานี ได้ผลดังแสดงไว้ในตารางที่ 6

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าชาวประมงพื้นบ้านจะมีจำนวนวัน-งาน (man-day) ซึ่งจะป็นหน่วยวัดในการใช้แรงงานเพื่อทำการประมงสำหรับประกอบการคำนวณ ในประเด็นถัดไป ได้มาจากการคำนวณจากการทำประมง 8 ชั่วโมง คิดเป็น 1 วัน-งาน ซึ่งพบว่าจำนวนวัน-งาน ในการทำประมงเฉลี่ยของชาวประมงในเขตจังหวัดปัตตานีมี จำนวน 173 วัน-งาน /คน/ปี โดยชาวประมงในเขตอำเภอสายบุรีจะมีจำนวนวัน-งาน มากที่สุดคือ 209 วัน-งาน/คน/ปี รองลงมา คืออำเภอหนองจิก 186 วัน-งาน/คน/ปีและ ชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นจะมีจำนวนวัน-งาน เฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 133 วัน-งาน/คน/ปี นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาที่ใช้ในการทำประมงในแต่ละเที่ยว ซึ่งหมายถึง ระยะเวลาที่ใช้ตั้งแต่เริ่มเคลื่อนเรือออกจากท่าเรือจนถึงระยะเวลาเมื่อเรือกลับเข้ามาถึงท่า ภายหลังจากการทำประมง พบว่า ระยะเวลาเฉลี่ยที่ใช้เฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 7.4 ชั่วโมง โดยที่ ชาวประมงในอำเภอสายบุรี ใช้ระยะเวลาเฉลี่ยสูงที่สุด 10.2 ชั่วโมง/เที่ยว ในขณะที่ ชาวประมงในเขตอำเภอยะหริ่งใช้ระยะเวลาเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 6.4 ชั่วโมง/เที่ยว เมื่อ พิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างของระยะเวลาที่ใช้ต่อเที่ยวดังกล่าวในแต่ละ พื้นที่ พบว่า ชนิดเครื่องมือประมง และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่เป็นปัจจัย สำคัญ โดยชาวประมงในเขตอำเภอสายบุรีส่วนใหญ่จะใช้เครื่องมือเบ็ดตกปลาอินทรีย์ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาในการทำประมงแต่ละเที่ยวค่อนข้างมาก และออกเรือไปใน ระยะทางที่ไกลจากแหล่งทำการประมง

สืบเนื่องมาจากการที่ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น จากการศึกษาพบว่า ชาวประมงส่วนใหญ่ (92.2 เปอร์เซ็นต์) จะหยุดกิจกรรมทำ ประมงในวันศุกร์ของทุกสัปดาห์เพื่อร่วมละหมาด “ญุมฮัด” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญ

ประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม ในขณะที่ชาวประมงบางส่วนไม่มีวันหยุดปกติดังกล่าว (7.8 เปอร์เซ็นต์) ทั้งนี้เนื่องจากเครื่องมือประมงและสถานที่ทำการประมงของชาวประมงกลุ่มนี้ เอื้อต่อการที่ชาวประมงสามารถกลับจากการทำประมงทันต่อการร่วมประกอบกิจกรรมทางศาสนาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วชาวประมงจะมีวันหยุดพิเศษในกรณีอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการหยุดทำประมงเนื่องจากคลื่นลมหรือฤดูที่จับสัตว์น้ำได้น้อย นั่นคือ การมีการจัดงานมงคลต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน การมีสมาชิกของหมู่บ้านเสียชีวิต เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งหรือบริเวณที่ทำการประมงโดยปกติของชาวประมงโดยทั่วไปแล้ว พบว่า ชาวประมงที่มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณรอบ ๆ อ่าวปัตตานี เช่น อำเภอยะหริ่ง เมือง และ หนองจิก จะนิยมทำการประมงในบริเวณอ่าวปัตตานี และบริเวณใกล้เคียง เช่น บริเวณปากอ่าวปัตตานี เป็นต้น ในขณะที่ชาวประมงบริเวณอำเภอไม้แก่น ปะนาเร และสายบุรี จะไม่พบการทำประมงในบริเวณอ่าวปัตตานี ชาวประมงส่วนหนึ่งจะทำการประมงในบริเวณแม่น้ำ ลำคลอง หรือบริเวณปากแม่น้ำ โดยเฉพาะชาวประมงที่อำเภอยะหริ่ง 9.8 เปอร์เซ็นต์ ทำการประมงในบริเวณแม่น้ำ ลำคลอง โดยเฉพาะคลองยามู และในแนวป่าชายเลน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มชาวประมงที่ใช้เรือขนาดเล็กทำประมงในแม่น้ำลำคลองสูงสุด ชาวประมงที่ทำประมงด้วยเครื่องมือประมงประเภทเบ็ดและอวนจมปูที่อำเภอสายบุรี อำเภอปะนาเร และอำเภอหนองจิก จะทำการประมงในบริเวณแหล่งประมงที่ห่างไกลจากฝั่งมากกว่า 5,000 เมตร มากที่สุด ในขณะที่

ชาวประมงในเขตอำเภอหนองจิก อำเภอยะหริ่ง และอำเภอไม้แก่น จะทำการประมงในเขต 5,000 เมตรมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากขนาดของเรือประมงและประเภทของเครื่องมือประมง

เมื่อศึกษาทางด้านการมีส่วนร่วมในการอบรมทางการประมง และการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง พบว่า ชาวประมงเพียง 35.1 เปอร์เซ็นต์ เคยเข้ารับการอบรมทางการประมง และ 21.8 เปอร์เซ็นต์ เคยได้รับการอบรมทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ในขณะที่เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในชีวิตประจำวันนั้นพบข้อมูลที่น่าสนใจว่า ชาวประมงส่วนใหญ่มีการปฏิบัติใน

ลักษณะของการอนุรักษ์ทรัพยากรมาโดยตลอด โดยที่มีเพียง 22.2 เปอร์เซ็นต์ ที่ไม่เคยทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เลย ในขณะที่ 40.3 เปอร์เซ็นต์ เคยวางปะการังเทียม 17.9 เปอร์เซ็นต์ ร่วมในการปลูกป่าชายเลน 40.3 เปอร์เซ็นต์ ร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ 43.9 เปอร์เซ็นต์ ไม่จับปลาสวยงาม และ 40.8 เปอร์เซ็นต์ ปล่อยปลาขนาดเล็กที่จับได้ลงทะเล ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า การปฏิบัติดังกล่าวของชาวประมงนั้นสืบเนื่องมาจากความเข้าใจในระบบนิเวศน์จากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนชาวประมงบางส่วนที่พบว่า ไม่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเลย แต่จากการพบปะพูดคุยกับชาวประมงเหล่านั้น พบว่าส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อกิจกรรมดังกล่าวที่ดีพอสมควร

ตารางที่ 6 การจัดการการลงแรงประมงและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร

	อัตราการทำกิจกรรม (%)						
	ไม้แก่น	สายบุรี	ปะนาระ	ยะหริ่ง	เมือง	หนองจิก	เจ็ดยี่
จำนวนวันที่ออกทำการ ประมงเจ็ดยี่ (วัน)	156 (5)	163 (23)	172 (79)	223 (67)	199 (58)	205 (58)	186 (48)
จำนวนวัน-งานทำการ ประมงต่อปีเจ็ดยี่ (วัน)	133	209	163	178	159	186	173
ระยะเวลาที่ใช้ในการทำ ประมงต่อเที่ยวเจ็ดยี่ (ชั่วโมง)	6.8 (0.7)	10.2 (1.4)	7.6 (1.2)	6.4 (2.2)	6.4 (1.9)	7.2 (2.7)	7.4 (1.6)
วันหยุดประจำสัปดาห์							
- มีวันหยุด	100	84.8	99.0	87.0	87.5	89.4	92.2
- ไม่มีวันหยุด	0	15.2	1.0	13.0	12.5	10.6	7.8

แหล่งทำประมง							
- แม่น้ำลำคลอง	0	0	0	9.8	0	1.5	2.5
- อ่าวปิดคานีและ	0	0	0	54.3	90.0	13.6	30.2
บริเวณใกล้เคียง							
- ในเขต 3,000 เมตร	95.7	0	13.3	3.3	6.8	60.1	21.2
- เขต 3,000-5,000	4.3	2.2	69.4	31.5	1.6	14.0	28.0
เมตร							
- นอกเขต 5000	0	97.8	17.3	1.1	1.6	10.8	18.1
เมตร							
การมีส่วนร่วมในการ							
อบรมทางด้านการ							
อนุรักษ์ทรัพยากร							
- เคย	87.0	15.2	13.3	20.5	15.6	25.8	21.8
- ไม่เคย	13.0	84.8	86.7	79.5	84.4	74.2	78.2

การมีส่วนร่วมในการ อบรมทางด้านการ ประมงและการเพาะ เลี้ยงสัตว์น้ำ							
- ไม่เคย	13.0	47.8	74.5	70.7	79.7	60.6	64.9
- เคย	87.0	52.2	25.5	29.3	20.3	39.4	35.1
การมีส่วนร่วมในกิจ กรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้							
- ไม่เคยมีส่วนร่วม							
- วางปะการังเทียม	0	0	22.4	23.9	35.9	30.3	
- จับเรือและแจ้งเบาะ แส เรือที่ทำความผิดกฎหมาย	100	76.1	56.1	26.1	4.7	22.7	39.5
- ปลุกป่าชายเลน	0	0	1.0	26.1	26.6	42.4	17.9
- ปลอยพันธุ์สัตว์น้ำ	100	50.0	23.5	54.3	17.2	42.4	40.3
- ไม่จับปลาสวยงาม	100	80.4	55.1	37.0	23.4	13.6	43.9
- ปลอยปลาเล็กที่จับได้	100	84.8	56.1	29.3	20.3	4.5	40.8

สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมง

1) โครงสร้างอาชีพระดับรายได้ของครัวเรือนประมงพื้นบ้าน

นอกจากการทำประมงเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนประมงในจังหวัดปัตตานีแล้ว หลาย ๆ ครัวเรือนยังคงปรากฏว่ามีอาชีพเสริมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากอาชีพประมง เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรรม รับจ้าง และการค้าขาย เป็นต้น

ลักษณะทางภูมิศาสตร์นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ครัวเรือนประมงเลือกที่จะประกอบอาชีพเสริมรายได้ต่าง ๆ เช่น ชาวประมงที่มีภูมิลำเนาใน อำเภอสายบุรี มีบ้านเรือนตั้งอยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสายบุรี ซึ่งมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะปลากะพงขาว ทำให้มีอัตราส่วนของชาวประมงที่ประกอบอาชีพเสริมทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสูง ในขณะที่ ชาวประมงในเขตอำเภอเมือง จะมีอัตราส่วนของการมีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริมสูง เนื่องจากความต้องการทางด้านแรงงานของพื้นที่ที่ชาวประมงอาศัยอยู่ เป็นต้น

นอกจากการที่ชาวประมงที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนประกอบอาชีพเสริมเพื่อเลี้ยงครอบครัวแล้ว สมาชิกอื่นๆในครัวเรือนก็ไม่มีส่วนร่วมในการหารายได้ให้แก่ครอบครัวเช่นกัน ดังตารางที่ 7 จะเห็นว่าโครงสร้างอาชีพของครัวเรือนประมงนั้นมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง

จำนวนประชากรของแต่ละครัวเรือน มีค่าเท่ากับ 5.7 (SD = 2.1) คนต่อครัวเรือน โดยที่มีสมาชิกที่ประกอบอาชีพทำประมงของแต่ละครัวเรือนเฉลี่ย 1.7 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คนทำประมงเฉลี่ย 0.53 คนต่อครัวเรือน ดังนั้นจึงสามารถอธิบายได้ว่าสมาชิก 2.2 คน ที่จะต้องทำงาน ต่อสมาชิกของครัวเรือนทั้งหมด 5.7 คน หรือคิดเป็นสมาชิกที่ทำงาน ต่อสมาชิกของครัวเรือนทั้งหมด 38.9 เปอร์เซ็นต์

ครัวเรือนในอำเภอหนองจิกเป็นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยมากที่สุด คือ 6.6 คน (SD = 2.1) รองลงมา คือ อำเภอยะหริ่ง 6.17 คนต่อครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนประมงในอำเภอสายบุรีมีขนาดเล็กที่สุด คือ มีสมาชิกเฉลี่ย 4.3 คน

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตจากตารางดังกล่าวว่ามีสมาชิกที่ประกอบอาชีพประมงจำนวนหนึ่งที่เป็นสตรี ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 0.05 คนต่อครัวเรือน โดยเฉพาะในเขต

อำเภอเมือง ยะหริ่งและหนองจิก ทั้งนี้เนื่องจากจะต้องทำหน้าที่ในการหารายได้ให้กับครอบครัวร่วมกับหัวหน้าครอบครัว จากการศึกษาพบว่าสมาชิกสตรีเหล่านี้ที่ทำอาชีพประมงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยหัวหน้าครอบครัว มากกว่าที่จะทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แบบ สตรีจะเริ่มออกทำการประมงภายหลังจากการที่ได้แต่งงานกับผู้ที่มีอาชีพประมงแล้วเท่านั้น ไม่พบว่ามีสมาชิกสตรีที่เป็นโสดประกอบอาชีพประมงแต่อย่างใด นอกจากนี้สมาชิกสตรีที่ทำอาชีพประมงจะสามารถออกเรือในขณะที่ทำประมงในบริเวณแม่น้ำลำคลอง หรือในช่วงที่คลื่นลมสงบเท่านั้น

**ตารางที่ 7 โครงสร้างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนประมงพื้นบ้าน จำแนกตามอำเภอ
อัตราส่วนการประกอบอาชีพของครัวเรือนประมง**

	อัตราของโครงสร้างอาชีพ (%)						
	ไม้แก่น	สายบุรี	ปะนาระ	ยะหริ่ง	เมือง	หนองจิก	รวม
ทำประมงอย่างเดียว	34.8	34.0	58.2	44.6	51.6	69.7	48.8
ทำประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	52.2	55.0	4.1	8.7	1.6	6.1	21.3
ทำประมงและการเกษตร	0	0	5.1	16.3	4.8	3.0	4.9
ทำประมงและรับจ้าง	0	6.4	5.1	0	10.5	3.0	4.2
ทำประมงและค้าขาย	0	4.3	11.2	9.8	6.5	6.1	6.3
ทำประมงและอื่น ๆ	4.3	8.5	25.5	26.1	16.1	19.7	16.7

ตารางที่ 8 รายได้สุทธิของครัวเรือนประมง (เฉลี่ยต่อปี) จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	รายได้สุทธิ	สัดส่วนรายได้ของครัวเรือน (บาท/ครัวเรือน/ปี)						รายได้ประชากร (บาท/คน/ปี)
		ทำประมง	เพาะเลี้ยง	รับจ้าง	เกษตร	ค้าขาย	อื่น ๆ	
ไม้แก่น	38,836	28,632	3,655	2,182	0	327	4,036	7,430
สายบุรี	52,716	40,130	4,912	1,591	0	2,177	3,907	10,846
ปะนาระ	71,913	55,345	417	5,916	349	5,861	4,024	12,884
ยะหริ่ง	68,171	51,280	728	5,095	1,256	5,422	4,389	11,045
เมือง	81,569	48,503	2,700	16,226	0	9,467	4,674	13,632
หนองจิก	78,380	65,567	533	7,013	0	4,083	1,183	11,836
เฉลี่ย	65,264	48,244	2,158	6,337	267	4,556	3,702	11,368

ตารางที่ 9 ค่าใช้จ่ายเงินสดของครัวเรือน (เฉลี่ยต่อปี) จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	ค่าใช้จ่ายเงินสดสุทธิ (บาท/ปี)		สัดส่วนของค่าใช้จ่าย (%)	
	ครัวเรือน	ประชากร	ค่าอาหาร	ค่าอื่น ๆ
ไม้แก่น	52,011	9,945	94	6
สายบุรี	53,039	10,913	93	7
ปะนาระ	58,802	10,538	92	8
ยะหริ่ง	62,329	10,102	93	7
เมือง	69,445	11,613	90	10
หนองจิก	64,627	9,762	94	6
เฉลี่ย	60,042	10,460	93	7

จากการที่โครงสร้างอาชีพของครัวเรือนประมงพื้นบ้านมีลักษณะดังกล่าว ซึ่งจะเห็นว่าในครัวเรือนประมงหนึ่ง ๆ อาจมีความหลากหลายของอาชีพนั้นนอกเหนือจากการทำประมง ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมงจำเป็นที่จะต้องมียาได้อื่น ๆ นอกจากการทำประมง ดังนั้น ในที่นี้สามารถจำแนกรายได้ของครัวเรือนประมงออกเป็นสองส่วน คือ รายได้จากการทำประมงและรายได้นอกจากการทำประมง อย่างไรก็ตามรายได้บางส่วนของครัวเรือนเป็นรายได้ที่ไม่เป็นเงินสด ซึ่งได้มาจากผลผลิตที่ชาวประมงหามาได้เอง

สำหรับการบริโภคในครัวเรือน เช่น สัตว์น้ำ พืชผัก ผลไม้ เป็นต้น จึงเป็นการหักล้างกันเองในระบบรายได้ – รายจ่ายของครัวเรือน แต่ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะรายได้เงินสดสุทธิที่ได้จากการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นเม็ดเงินที่สามารถหมุนเวียนมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของครัวเรือนจะหมายถึงค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดเท่านั้น ในขณะที่ค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ค่าแรงงาน จะไม่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่ารายได้ของครัวเรือนประมงในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการทำประมงเฉลี่ย 48,244 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็น 73.9 เปอร์เซ็นต์ ของรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยทั้งหมด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 65,264 บาทต่อครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนประมงในแต่ละปี พบว่าจะมีความแตกต่างกันในแต่ละอำเภอ โดยมีครัวเรือนประมงในอำเภอเมือง มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงสุด คือ 81,569 บาท รองลงมา คือ อำเภอหนองจิก 78,380 บาท ในขณะที่ครัวเรือนประมงในอำเภอไม้แก่นมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนน้อยที่สุด คือ 38,836 บาท สำหรับสัดส่วนที่มาของรายได้ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันเช่นกัน โดยครัวเรือนในอำเภอเมืองจะมีรายได้จากการทำประมงในสัดส่วนที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนในอำเภออื่น ๆ แต่จะมีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นเป็นรายได้เสริม ครัวเรือนในเขตอำเภอหนองจิกมีรายได้เฉลี่ยจากการทำประมงสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งของพื้นที่ที่สามารถทำการประมงด้วยเครื่องมือหลายชนิด นอกจากนี้จากการศึกษาในระดับลึกลงไป พบว่า ชาวประมงในเขตอำเภอหนองจิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการอนุรักษ์ทรัพยากรที่สูงมากและมีการรวมกลุ่มของชาวประมงที่เข้มแข็ง ทำให้ชาวประมงสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม และส่งผลทำให้การทำอาชีพประมงในพื้นที่ดังกล่าวประสบความสำเร็จมากที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงรายได้ต่อหัวของครัวเรือนประมงพื้นฐาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของจังหวัดปัตตานีเท่ากับ 11,368 บาทต่อคนต่อปี โดยที่ชาวประมงในเขตอำเภอเมือง จะมีรายได้ต่อคนต่อหัวสูงสุด คือ 13,632 บาทต่อคนต่อปี รองลงมาคืออำเภอปะนาเระ 12,884 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่ชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นจะมีรายได้ขั้นต่ำที่สุดคือ 7,430 บาทต่อคนต่อปี จะเห็นได้ว่าระดับรายได้ประชากรและระดับรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยของชาวประมงพื้นบ้านเขตจังหวัดปัตตานีเป็นระดับรายได้ที่ต่ำมาก เมื่อเทียบกับ

รายได้ประชาชาติของประเทศไทย ซึ่งมีค่าเท่ากับ 55,992 บาทต่อคนต่อปี และรายได้ประชาชาติของจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีค่าเท่ากับ 46,133 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540) เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้แต่ชาวประมงในเขตอำเภอเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มชาวประมงที่มีระดับรายได้ประชากรสูงที่สุดของจังหวัด ก็ยังคงแสดงระดับรายได้ที่ต่ำกว่ารายได้ประชาชาติของประเทศไทยคิดเป็น 492.5 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 5 เท่า และต่ำกว่าระดับรายได้ประชาชาติของจังหวัดปัตตานี คิดเป็น 405.8 เปอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 4 เท่า

การพิจารณาระดับรายได้แต่เพียงประการเดียวไม่สามารถที่จะบ่งชี้ถึงระดับรายได้ที่ทำให้ชาวประมงดำรงชีพอยู่ได้ แต่จะต้องนำเอาค่าใช้จ่ายของครัวเรือนและระดับมาตรฐานของการครองชีพ พิจารณาควบคู่ไปด้วย โดยที่ระดับมาตรฐานของการครองชีพสามารถศึกษาได้จาก Engel's coefficient ซึ่งเป็นสัดส่วนของรายจ่ายค่าอาหารกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน หากค่านี้อยู่ในระดับสูงแสดงว่าค่าใช้จ่ายในหมวดอาหารเป็นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ในการดำรงชีพ ซึ่งแสดงว่าเป็นครัวเรือนที่มีรายได้อยู่ในระดับต่ำหรือยากจน เพราะว่าชาวประมงจะนำรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้จ่ายสำหรับการซื้อหาอาหารเพื่อความอยู่รอด (Biological survival) และเมื่อถึงระดับหนึ่งหากรายได้ยังคงเหลืออยู่ ก็จะใช้จ่ายสำหรับวัตถุประสงค์อื่น ๆ โดยหลักเกณฑ์ในการแบ่งระดับมาตรฐานการครองชีพโดยทั่วไป จะใช้ค่า Engel coefficient ที่ระดับ 50% ในที่นี้หมายถึง ครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงกว่า 50 % จะเป็นครัวเรือนที่ระดับการครองชีพต่ำ และถ้าต่ำกว่า 50 % จะเป็นระดับของครัวเรือนที่มีมาตรฐานการครองชีพค่อนข้างสูง โดยที่ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้รายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนร่วมกับค่า Engel coefficient เป็นเกณฑ์เพื่อบ่งชี้ว่าครัวเรือนสามารถอยู่ได้ที่ระดับรายได้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะแม้ว่ารายได้จะน้อยกว่าค่าใช้จ่ายในครัวเรือนก็ตาม แต่ถ้าค่า Engel coefficient มีค่าน้อยกว่า 50 % ชาวประมงสามารถเลี้ยงชีพอยู่ได้ โดยลดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ค่าอาหารลง

จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนประมงในทุกอำเภอของจังหวัดปัตตานี เป็นครัวเรือนประมงที่มีระดับมาตรฐานการครองชีพต่ำมาก กล่าวคือ มีค่า Engel coefficient สูงกว่า 50 % โดยที่ครัวเรือนประมงในจังหวัดปัตตานีมีค่า Engel coefficient เฉลี่ย 97% โดยที่ครัวเรือนประมงในเขตอำเภอเมือง มีระดับมาตรฐานการครองชีพสูงสุด

โดย Engel coefficient มีค่าเท่ากับ 90% ในขณะที่ครัวเรือนประมงในเขตอำเภอไม้แก่น และอำเภอหนองจิกมีค่าเฉลี่ยของ Engel coefficient มากที่สุดคือ 94 %

ซึ่งจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารของครัวเรือนประมงอยู่ในระดับที่สูงมาก จึงเป็นการยากที่จะลดค่าใช้จ่ายดังกล่าวลงได้ ดังนั้นชาวประมงจึงควรมีรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมด และหากว่าชาวประมงมีระดับรายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทั้งหมด ดังนั้นทางออกของชาวประมง คือการมีหนี้สินเพื่อเป็นทางเลือกในการดำรงชีวิต

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับค่า Engel coefficient ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานของการครองชีพของครัวเรือนประมงในบริเวณอ่าวปากพนัง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของ Engel coefficient เท่ากับ 65.1 (พงศ์พัฒน์ และกฤตภา, 2536) แสดงว่าครัวเรือนประมงในพื้นที่จังหวัดปัตตานีมีมาตรฐานการครองชีพที่ต่ำกว่าในบริเวณอ่าวปากพนัง

ตารางที่ 10 การถือครองเงินสดหรือการออมและมูลค่าหนี้สินของครัวเรือนประมง จำแนกตามอำเภอ

	ไม้แก่น	สายบุรี	ปะนาเระ	ชะอวด	เมือง	หนองจิก	เฉลี่ย
เงินสดเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	600 (488)	1790 (4711)	1223 (2627)	794 (1088)	1113 (2934)	2445 (5247)	1327 (2849)
หนี้สินเฉลี่ย (บาทต่อครัวเรือน)	9546 (13609)	44221 (45052)	20170 (34338)	18135 (23701)	32100 (81476)	15290 (15762)	23244 (35656)

หมายเหตุ () = SD

ตารางที่ 11 สภาวะการเป็นหนี้

รายการ	อัตราส่วน (%)
การมีหนี้สิน	
- มี	75.6
- ไม่มี	24.4
กู้เงินจาก	
- ญาติ	29.4
- ธกส.	17.7
- นายทุน	42.9
- อื่น ๆ	10.0
ความรู้สึกในการชำระหนี้	
- หนักใจ	62.3
- ไม่หนักใจ	37.7
สาเหตุการเป็นหนี้	
- ใช้จ่ายในครัวเรือน	26.6
- ซื้อเรือและเครื่องมือ	51.4
- ลงทุนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	10.6
- อื่น ๆ	11.4

ตารางที่ 12 สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ของครัวเรือนประมง จำแนกตามอำเภอ

สิ่งอำนวยความสะดวก	สัดส่วนการถือครองสิ่งอำนวยความสะดวกของครัวเรือน (%)						
	ไม้แก่น	สายบุรี	ปะนาระ	ยะหริ่ง	เมือง	หนองจิก	เจลิย
โทรทัศน์	47.8	45.7	52.0	51.1	68.8	59.1	54.3
ตู้เย็น	39.1	37.0	14.3	16.3	31.3	22.7	23.0
เตาแก๊ส	60.9	84.8	82.7	71.7	85.9	80.3	78.6
หม้อหุงข้าว	65.2	93.5	84.7	76.1	85.9	68.2	79.3
เตารีด	43.5	76.1	35.7	33.7	53.1	25.8	41.3
จักรเย็บผ้า	17.4	19.6	11.2	13.0	7.8	9.1	12.0
ชุดรับแขก	30.4	13.0	5.1	5.4	12.5	7.6	9.2
กาดัมน้ำ	8.7	28.3	16.3	20.7	15.6	16.7	18.1
รถจักรยานยนต์	87.0	63.0	59.2	51.1	48.4	57.6	56.9
รถยนต์	8.7	0	4.1	0	6.3	6.1	3.6
วิทยุเทป	43.5	80.4	59.2	56.5	57.8	65.2	60.5
เครื่องซักผ้า	0	6.5	2.0	1.1	4.7	0	2.3
อื่นๆ	0	2.2	2.0	7.6	0	3.0	3.1

จากตารางที่ 11 พบว่า 75.6 เปอร์เซ็นต์ของชาวประมงทั้งหมดมีสถานะเป็นหนี้สินที่นำเป็นห่วงอย่างยิ่ง โดยค่าเฉลี่ยของหนี้สินที่มีอยู่มีค่าเท่ากับ 23,244 บาทต่อครัวเรือน อย่างไรก็ตามนอกจากการคิดหนี้สำหรับการครองชีพแล้วชาวประมงยังคงใช้หนี้สินเพื่อการอื่นอีกด้วย สถานะการเป็นหนี้เป็นสินของชาวประมงในแต่ละเขตอำเภอจะมีความแตกต่างกัน โดยที่ชาวประมงในเขตอำเภอสายบุรีจะมีปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดคือ 44,221 บาทต่อครัวเรือน รองลงมาคือครัวเรือนในอำเภอเมืองมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 32,100 บาท ในขณะที่ครัวเรือนประมงในเขตอำเภอไม้แก่น มีปริมาณหนี้สินเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 9,546 บาทต่อครัวเรือน

จากการศึกษาสาเหตุของการเป็นหนี้ของชาวประมง พบว่า 51.4 เปอร์เซ็นต์กู้ยืมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดซื้ออุปกรณ์ประมง 26.6 เปอร์เซ็นต์ สำหรับการใช้จ่ายในบ้าน 10.6 เปอร์เซ็นต์ ใช้สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและ 11.4 เปอร์เซ็นต์เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โดยที่ชาวประมงจะใช้บริการกู้ยืมทั้งจากเงินกู้ในระบบและนอกระบบ จากการศึกษาพบว่า 42.9 เปอร์เซ็นต์ ของชาวประมงกู้ยืมจากนายทุนและเจ้าแก่ 29.4 เปอร์เซ็นต์ กู้ยืม

จากญาติพี่น้อง 17.7 เปอร์เซนต์กู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์และ 2.9 เปอร์เซนต์กู้ยืมจากแหล่งทุนอื่น ๆ จะสังเกตเห็นได้ว่าการกู้ยืมนอกระบบนั้นมีมูลค่าที่สูงมากทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ คือ การที่ชาวประมงส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งถือว่าดอกเบี้ยเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาต (หะรอม) ดังนั้นชาวประมงจึงใช้บริการการกู้ยืมนอกระบบที่ไม่ได้ใช้ระบบดอกเบี้ย แต่ใช้ระบบเงื่อนไขอื่น ๆ เช่น การผูกขาดการขายสัตว์น้ำ การซื้อขายสัตว์น้ำในราคาที่ถูกลงกว่าปกติ เป็นต้น

62.3 เปอร์เซนต์ของชาวประมงมีความรู้สึกหนักอกหนักใจ ในสถานะหนี้สินที่ตนมีอยู่ ในขณะที่ชาวประมงเพียง 37.7 เปอร์เซนต์ที่ไม่ได้รู้สึกหนักใจในจำนวนหนี้สินที่ตนมีอยู่ เมื่อพิจารณาถึงการถือครองเงินสดหรือเงินออมของครัวเรือนประมงในขณะที่ทำการศึกษาวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยของมูลค่าเงินออมมีน้อยมาก คือ 1,327 บาทต่อครัวเรือน หรือ 231 บาทต่อคน โดยครัวเรือนประมงในเขตอำเภอหนองจิกมีมูลค่าเงินออมสูงที่สุด คือ 2,444 บาทต่อครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนประมงในเขตอำเภอไม้แก่นมีมูลค่าเงินออมต่ำที่สุด คือ 600 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเมื่อพิจารณาอัตราส่วนระหว่างเงินออมของครัวเรือนที่มีอยู่กับมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยแล้ว พบว่า มูลค่าหนี้สินจะสูงกว่าเงินสดหรือเงินออมถึง 17.5 เท่า

เมื่อพิจารณาถึงการถือครองสิ่งอำนวยความสะดวกของครัวเรือนประมงพื้นบ้านพบว่า 3.1 เปอร์เซนต์ของครัวเรือนประมงทั้งหมดที่ระบุว่าไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ เลย กล่าวคือ ครัวเรือนประมงเหล่านี้จะยังคงวิถีชีวิตของการหุงหาอาหารด้วยไม้ฟืนหรือเตาถ่าน ทั้งนี้เนื่องจากครัวเรือนไม่มีรายได้ที่จะใช้จ่ายในการจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าว

จากการศึกษายังพบอีกว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครัวเรือนประมงมีมากที่สุดคือ หม้อหุงข้าว คิดเป็น 79.3 เปอร์เซนต์ของครัวเรือนทั้งหมดที่มี รองลงมา คือ เตาแก๊ส วิทยุเทป และรถจักรยานยนต์ ตามลำดับ

2) โครงสร้างต้นทุนและความสามารถในการทำกำไร

การศึกษาได้วิเคราะห์ถึงโครงสร้างต้นทุน รายได้ ผลกำไรและผลตอบแทนต่อการทำประมงพื้นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานี เปรียบเทียบของแต่ละอำเภอ

2.1 โครงสร้างต้นทุน

โครงสร้างต้นทุนในการทำประมงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ต้นทุนคงที่ (Fixed costs) และต้นทุนผันแปร (Variable costs) ดังความสัมพันธ์ต่อไปนี้

Total cost	= fixed costs + variable costs
โดยที่ Total costs	= ต้นทุนทั้งหมด
Fixed costs	= ต้นทุนคงที่
Variable costs	= ต้นทุนผันแปร

ในที่นี้ต้นทุนคงที่จะหมายถึง ค่าใช้จ่ายในการทำประมงที่ไม่ขึ้นอยู่กับหรือเปลี่ยนแปลงตามระดับการดำเนินงานหรือการลงแรงประมง (fishing efforts) แต่จะขึ้นอยู่กับมูลค่าของทรัพยากรที่ลงทุนในการทำประมง เช่น ค่าเสื่อมราคาต่าง ๆ ค่าเสียโอกาสทรัพยากร เป็นต้น จากตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่าต้นทุนรวมเฉลี่ยทั้งหมดสำหรับทำประมงในจังหวัดปัตตานีมีค่าเท่ากับ 75,166 บาทต่อปี โดยชาวประมงในพื้นที่อำเภอหนองจิกจะใช้ต้นทุนสูงที่สุด คือ 94,149 บาทต่อปี ในขณะที่ชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นจะใช้ต้นทุนต่ำที่สุด คือ 61,104 บาทต่อปี

เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของต้นทุนคงที่กับต้นทุนทั้งหมดในระหว่างอำเภอ จะมีค่าเฉลี่ย 6.2 เปอร์เซ็นต์ ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่มากนัก แต่อย่างไรก็ตาม เครื่องมือประมงบางชนิดอาจจะมีสัดส่วนของต้นทุนคงที่ที่สูงมากกว่านี้ เนื่องจากความจำเป็นของการใช้เรือและเครื่องยนต์เรือขนาดใหญ่ซึ่งมีราคาแพง มูลค่าต้นทุนคงที่เฉลี่ยของการทำประมงมีค่าเท่ากับ 4,684 บาทต่อปี

ต้นทุนผันแปรนับว่าเป็นต้นทุนส่วนใหญ่ของการทำประมง โดยเฉลี่ยแล้วการทำประมงในเขตจังหวัดปัตตานีจะมีค่าต้นทุนประเภทนี้เฉลี่ย 93.8 เปอร์เซ็นต์ ของต้นทุนทั้งหมด คิดเป็นมูลค่า 70,482 บาทต่อปี โดยจะใช้จ่ายในส่วน of ค่าเสียโอกาส

แรงงานในครัวเรือนและค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นหลักในขณะที่ค่าใช้จ่ายด้านอื่น ๆ เช่น ค่าอาหาร และอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในแต่ละเที่ยวของการทำประมงนั้นมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ชาวประมงที่มีภูมิลำเนาในอำเภอยะหริ่งและอำเภอไม้แก่นใช้ต้นทุนคงที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับอำเภออื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้เรือประมงและเครื่องยนต์ขนาดเล็ก สำหรับประกอบใช้เครื่องมือประมงอย่างง่าย ชาวประมงอวนรุนจะใช้ต้นทุนคงที่สำหรับการทำประมงในอัตราส่วนสูงสุดเพราะจำเป็นต้องใช้เรือประมง และเครื่องยนต์ขนาดใหญ่ประกอบการทำประมง อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวประมงในบางอำเภอจะใช้เรือประมงขนาดใหญ่ แต่มูลค่าต้นทุนคงที่ค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะที่อำเภอสายบุรี ทั้งนี้เนื่องจากเรือประมงในเขตอำเภอสายบุรีจะใช้เครื่องมือประมงอย่างง่าย เช่น เบ็ด ซึ่งมีราคาไม่แพงมากเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ

นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาถึงลักษณะธรรมชาติของต้นทุนจะพบว่า สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ต้นทุนเงินสดและต้นทุนประเมิน โดยที่ต้นทุนเงินสดจะเป็นส่วนของค่าแรงงาน ค่าน้ำมัน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในขณะที่ต้นทุนประเมินจะเป็นส่วนต้นทุนที่ประเมินสำหรับ ค่าเสื่อมราคา ค่าเสียโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

ตารางที่ 13 ต้นทุนในการทำประมง (บาท/ปี)

อำเภอและ เครื่องมือ ประมง	ต้นทุนคงที่ (บาทต่อปี)			ต้นทุนผันแปร (บาทต่อปี)				รวม
	ค่าเสื่อม ราคาเครื่อง มือประมง	ค่าเสื่อม ราคาเรือ ประมง	ค่าเสีย โอกาสเงิน ทุน	ค่าน้ำมัน	แรงงาน	ค่าอื่น ๆ	ค่าเสีย โอกาสแรง งานในครัว เรือน	
ไม้แก่น	1397	311	608	7750	3688	8424	38926	61104
สายบุรี	346	510	2137	21190	3661	19560	40546	87950
ปะนาเระ	4517	1588	1733	14620	22011	9976	23441	77886
ยะหริ่ง	2323	979	827	14272	1901	5798	31999	58099
เมือง	2185	837	829	12139	9642	7562	37880	71074
หนองจิก	11137	1319	1626	16359	7940	9635	46133	94149
เจลิย	2604	787	1293	14508	8556	10602	36816	75166

2.2 ความสามารถในการทำกำไร

ในการศึกษาความสามารถในการทำกำไร (Profit capability)

จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาต่าง ๆ คือ รายได้รวม (Gross Revenue) ซึ่งหมายถึงมูลค่าทั้งหมดที่ได้รับจากการขายสัตว์น้ำที่จับได้ รายได้ครัวเรือนรวมหรือรายได้เงินสดสุทธิ (Gross family income) ซึ่งหมายถึงรายได้ที่เกิดจากการนำต้นทุนที่คิดเป็นเงินสดหักออกจากรายได้รวม ซึ่งเป็นจำนวนเงินสดสูงสุดที่ครัวเรือนประมาณสามารถนำไปหมุนเวียนใช้จ่ายทั้งในการทำประมงและการบริโภคระยะสั้น รายได้ครัวเรือนสุทธิ (Net family income) หมายถึงรายได้ที่นำเอาค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินประมงหักออกจากรายได้รวมหรือรายได้เงินสดสุทธิซึ่งจะเป็นค่าที่ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของชาวประมงที่จะดำเนินการทำประมงต่อไปในระยะยาวได้หรือไม่ นอกจากนี้รายได้ส่วนนี้อาจหมายถึงผลตอบแทนค้ำประกันที่เป็นของตนเอง เช่น ทุนแรงงาน การจัดการ และค่าเช่า ซึ่งจะหมายรวมถึงค่าเช่าทรัพยากรและผลตอบแทนในความสามารถทำกำไรรวม (Gross economic profit) หมายถึง ค่าความแตกต่างระหว่างรายได้รวมกับต้นทุนในการดำเนินงานหรือต้นทุนผันแปรซึ่งเป็นค่าที่บ่งชี้ว่าชาวประมงสามารถที่จะทำประมงในระยะสั้นได้หรือไม่ (short-run-period) โดยที่หากกำไรรวมมีค่ามากกว่าศูนย์ แสดงว่าชาวประมงยังคงมีโอกาสทำการประมงต่อไปได้ กำไรสุทธิ (Net economic profit) หมายถึง ผลกำไรที่เกิดจากการนำเอาต้นทุนคงที่หักออกจากรกำไรรวม หรือเกิดจากการนำเอาต้นทุนทั้งหมดหักออกจากรายได้รวม ซึ่งกำไรสุทธิจะแสดงถึงความสามารถในการทำกำไรของชาวประมงในระยะยาว โดยที่ค่านี้สามารถที่จะใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการบ่งชี้ถึงจุดเปลี่ยนของชาวประมงในการตัดสินใจว่าจะทำประมงต่อไปในระยะยาวได้หรือไม่ หากกำไรสุทธิติดลบ แสดงว่า ชาวประมงควรที่จะแสวงหาทางออกเพื่อประกอบอาชีพอื่นหรือหาอาชีพเสริมจากการทำประมงโดยงดเว้นการทำประมงในช่วงเวลาดังกล่าว

ตารางที่ 14 ได้แสดงให้เห็นถึงรายได้และความสามารถในการทำกำไรของชาวประมงในจังหวัดปัตตานี ซึ่งพบว่า ชาวประมงมีรายได้รวมจากการทำประมงเฉลี่ย 81,417 บาทต่อปี โดยชาวประมงในเขตอำเภอปะนาเระเป็นกลุ่มที่มีรายได้รวมสูงสุดโดยเฉลี่ย 110,040 บาทต่อปี รองลงมาเป็นชาวประมงในเขตอำเภอหนองจิก มีรายได้เฉลี่ย

102,200 บาทต่อปี ในขณะที่ชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นมีรายได้รวมเฉลี่ยค่าที่สุดคือ 41,486 บาทต่อปี

จากการศึกษารายได้ครัวเรือนหรือรายได้เงินสดสุทธิ (Gross family income) ของชาวประมง พบว่าส่วนใหญ่ยังคงมีรายได้เงินสดสุทธิต่ำพอที่จะใช้จ่ายหมุนเวียนคือ มีรายได้เงินสดสุทธิเฉลี่ย 47,751 บาทต่อปี ยกเว้นชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นและอำเภอเมือง มีรายได้ส่วนนี้ต่ำมากโดยเฉลี่ย 21,624 และ 23,795 บาทต่อปี ตามลำดับ

จากการศึกษารายได้ครัวเรือนสุทธิ (Net family income) ซึ่งเป็นธรรมชาติที่จะชี้ว่าชาวประมงมีความสามารถที่จะทำการประมงในระยะยาวได้หรือไม่ พบว่าชาวประมงในเขตจังหวัดปัตตานีมีรายได้สุทธิเฉลี่ย 37,159 บาทต่อปี โดยที่ในทุกอำเภอได้แสดงค่านี้เป็นบวกทั้งสิ้น

จากการศึกษากำไรจากการดำเนินงาน (Gross economic profit) พบว่า กำไรจากการดำเนินงานเฉลี่ยของชาวประมงมีค่าเท่ากับ 10,935 บาทต่อปี ซึ่งแสดงว่าชาวประมงโดยรวมยังคงมีโอกาสทำการประมงในระยะสั้นอยู่ต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในระดับอำเภอ ปรากฏว่าชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นมีกำไรจากการดำเนินงานติดลบ คือ (-17,302 บาทต่อปี) ซึ่งหมายความว่า ไม่สามารถทำการประมงต่อไปได้ในระยะสั้นภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสภาพทรัพยากรในปัจจุบัน ในขณะที่ชาวประมงในเขตอำเภอปะนาเระจะมีกำไรจากการดำเนินงานสูงสุด

ตารางที่ 14 รายได้และกำไรในการทำประมงของครัวเรือน จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	รายได้รวม (บาทต่อปี)	รายได้เงินสดสุทธิ (บาทต่อปี)	รายได้สุทธิ (บาทต่อปี)	กำไรจากการดำเนินงาน (บาทต่อปี)	กำไรสุทธิ (บาทต่อปี)
ไม้แก่น	41,486	21,624	19,916	(-1302)	(-19,618)
สายบุรี	90,613	46,202	45,346	5,656	2,663
ปะนาเระ	110,040	63,433	57,328	39,992	32,154
ยะหริ่ง	91,226	69,255	65,953	37,256	33,127
เมือง	53,138	23,795	20,773	14,085	17,936
หนองจิก	102,000	68,066	55,610	21,933	7,851
เฉลี่ย	81,417	47,751	37,159	10,935	6,251

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า

1. สภาพทั่วไปของครัวเรือนประมง

ชาวประมงส่วนใหญ่จะมีระดับอายุอยู่ในวัยกลางคน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ บิดามารดาเคยประกอบอาชีพประมงมาก่อน มีการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ โดยมีระดับเฉลี่ยอยู่ที่ชั้นประถม 1-6 เท่านั้น แต่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมากกว่าครึ่งชีวิต ครัวเรือนประมงส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดใหญ่ โดยมีผู้ที่ทำรายได้เพียงไม่กี่คนในแต่ละครัวเรือน

2. ลักษณะเรือประมงและการถือครอง

ชาวประมงส่วนใหญ่จะนิยมใช้เรือหางยาวขนาดใหญ่ ความยาวประมาณ 6-12 เมตร และเครื่องยนต์ขนาด 6-10 กำลังม้า เรือเหล่านี้ส่วนใหญ่ชาวประมงจะเป็นเจ้าของ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการเลือกใช้เรือของชาวประมงคือสภาพภูมิศาสตร์ของที่ตั้งหมู่บ้าน เช่น ชาวประมงที่ทำประมงในบริเวณอ่าวปัตตานีจะนิยมใช้เรือขนาดเล็ก ในขณะที่ชาวประมงที่ทำประมงนอกอ่าวปัตตานี จะนิยมใช้เรือที่มีขนาดใหญ่กว่า ราคาของเรือแต่ละลำจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของเรือและเครื่องยนต์ที่ใช้ในเรือแต่ละลำ ชาวประมงอาจจะมีการคิดตั้งอุปกรณ์ช่วยในการเดินเรือ เช่น วิทยุสื่อสาร เข็มทิศ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงปรากฏว่ามีเรือประมงที่ไม่มีอุปกรณ์ใด ๆ อีกเช่นกัน

3. ชนิดเครื่องมือและการใช้เครื่องมือประมง

จากการศึกษา พบว่า มีทั้งชาวประมงที่ใช้เครื่องมือประเภทเดียวตลอดปี และชาวประมงที่ใช้เครื่องมือหลายประเภทสลับกันไปในแต่ละช่วงเวลาของปี โดยขึ้นอยู่กับฤดูกาลต่าง ๆ (ดูภาคผนวก) ทั้งนี้ลักษณะการใช้เครื่องมือดังกล่าวก็จะแตกต่างในแต่ละพื้นที่ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วชาวประมงในจังหวัดปัตตานี จะนิยมใช้อวนจมปูมากที่สุด รองลงมา คือ อวนติดตาปลาและอวนลอยกุ้ง ตามลำดับ

4. การจัดการประมงและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง

ชาวประมงส่วนใหญ่จะมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยพิจารณาจากการปฏิบัติตัวในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปล่อยปลาเล็กที่จับได้ การวางปะการังเทียม เป็นต้น โดยแม้ว่าชาวประมงส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมในเรื่องดังกล่าวก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตามการประมงโดยใช้เครื่องมือประมงประเภททำลายล้าง เช่น อวนรุน ก็ยังคงพบอยู่โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง และอำเภอหนองจิก

จากการศึกษาแหล่งทำประมงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 บริเวณใหญ่ ๆ คือ ภายในอ่าวปัตตานีและบริเวณใกล้เคียง และนอกเขตอ่าวปัตตานี ทั้งนี้บริเวณที่ทำประมงดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดให้ชาวประมงตัดสินใจในการเลือกใช้เรือและเครื่องมือประมง

5. โครงสร้างอาชีพและระดับรายได้ของครัวเรือนประมง

ชาวประมงบางส่วนจะมีอาชีพเสริมอื่น ๆ นอกเหนือจากการทำประมง เช่น เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรรม รับจ้าง และค้าขาย เป็นต้น รายได้สุทธิของครัวเรือนประมงโดยเฉลี่ย 65,264 บาทต่อปี คิดเป็น 11,368 ต่อคนต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นระดับรายได้ที่ต่ำมาก แต่เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดของครัวเรือนแล้วปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ย 60,042 บาทต่อปี ซึ่งยังคงต่ำกว่ารายได้สุทธิอยู่ แต่ถ้าหากว่าครัวเรือนไม่ประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ นอกจากการทำประมงแล้ว ชาวประมงไม่สามารถอยู่ได้ในระดับรายได้ดังกล่าว

เมื่อพิจารณาสถานะการหนี้สินแล้ว พบว่า อยู่ในระดับที่สูงมาก นอกจากนี้เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับ Engel coefficient ที่มีค่าเฉลี่ยสูงถึง 97% แล้ว สามารถสรุปได้ว่า ชาวประมงเป็นกลุ่มคนที่มีสถานะความเป็นอยู่ที่ขัดสนเป็นอย่างมาก

6. โครงสร้างต้นทุน และความสามารถในการทำกำไร

ต้นทุนของการทำประมง มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และประเภทของเครื่องมือประมง โดยที่ต้นทุนส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปร ผลการศึกษากำไรจากการดำเนินงาน พบว่า มีค่าเฉลี่ย 10,935 บาทต่อปี ซึ่งพอที่จะชี้ให้เห็นว่าในระยะสั้นชาวประมงยังคงสามารถที่จะทำการประมงต่อไปได้ แต่เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละ

อำเภอ พบว่า ชาวประมงในเขตอำเภอไม้แก่นมีกำไรจากการดำเนินงานที่อยู่ในสถานะ
ไม่สามารถอยู่ได้ในระยะสั้นหากไม่มีอาชีพเสริมอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กังวาลย์ จันทร์ โชติ (2529) การส่งเสริมการประมง กรุงเทพฯ : ภาควิชาการจัดการประมง คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญฤดี รัตนดากุล และคณะ (2537) การสำรวจชนิดและปริมาณการจับสัตว์น้ำและสภาพการประมงขนาดเล็กในรอบอ่าวปัตตานี ปัตตานี : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญเลิศ ภาสุก (2539) “การจัดการประมงชายฝั่งของไทย” การประมง 49 (มกราคม – กุมภาพันธ์) 11 – 40.
- พงศ์พัฒน์ บุญชูวงศ์ (2530) การศึกษาทางสถานะสังคมและเศรษฐกิจของชาวประมงขนาดเล็กจังหวัดระนอง กรุงเทพฯ : กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง.
- . (2531) สถานะสังคมและเศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้านเป้าหมายในจังหวัดสตูล ปี 2530 โครงการพัฒนาประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน กรุงเทพฯ : กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง.
- . (2533) สถานะสังคมและเศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้านเป้าหมายในจังหวัดพัทลุง หมู่บ้านเป้าหมายโครงการประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้าน กรุงเทพฯ : กองนโยบายและแผนงานประมง กรมประมง.
- พงศ์พัฒน์ บุญชูวงศ์ และ กุลภา ขวัญมิ่ง (2536) เศรษฐกิจการทำประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปากพนัง กรุงเทพฯ : กรมประมง.
- พีระ อ่าวสมบุรณ์ นิยม โลหะการ และ เอกศักดิ์ ปุณยานุเดช (2527) “การสำรวจสถานะการประมงพื้นบ้านที่จังหวัดสตูล” การประมง 37 (กรกฎาคม 2527) 304 – 315.
- ไพรัตน์ จีระเสถียร (2540) การศึกษาการจัดการประมงโดยชุมชน : กรณีศึกษาอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มนู โปธารส และ กุลภา ขวัญมิ่ง (2536) การศึกษาผลกระทบโครงการพัฒนาประมงขนาดเล็กจังหวัดระนอง ต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงขนาดเล็ก. กรุงเทพฯ : กรมประมง.

สมบูรณ์ คำแหง (2541) สถานการณ์และปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้านภาคใต้ ปี 2540. ม.ป.ท. โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้และสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2541) สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 44 กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Abdul Hamid, S (1996) “**The conservation management of inshore fisheries of Peninsular Malaysia**” Ph.D. thesis, University of Wales College of Cardiff, UK.

Lohsawatdikul, S. and Eiamsaad, M. (1991) **Catch rate and composition of push net boats in Ban Don Bay, Thailand.** ICLARM Conf.Proc. 22 : 21-24.

Mala S. (1996) “Marine capture fisheries of Thailand” **Thai Fisheries Gassete**, 49 (2) ; 154 – 162

Panayotou, T. (1985) “Cost structure and profitability of small scale fishing operation : A conceptual framework” In **t.panayotou Small scale fisheries in Asia : Socioeconomic analysis and policy**, pp. 129-136. Ottawa : International Development Research Center.

Smith. I.R. and Mines, A.N. (1982) **Small scale fisheries of San Miguel Bay, Philippines : Economics of Production and Marketing.** ICLARM Technical Reports 8.

เครื่องมือประมงบางชนิด ที่ใช้ประกอบการในจังหวัดปัตตานี

อวนลอยปลากระเบน (Stingray drift net)

อวนลอยปลากระเบนหรือ “ปุกะปารี” จะนิยมสำหรับหมู่บ้านประมงที่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลเปิด เนื่องจากปลากระเบนเป็นสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในทะเลเปิดมากกว่าที่จะอาศัยในอ่าวปัตตานี อวนปลากระเบนใช้กับเรือประมงที่มีขนาดความยาวประมาณ 9 เมตร และใช้เครื่องยนต์ขนาดความแรง 9 แรงม้า โดยในเรือประมงแต่ละลำจะประกอบด้วยชาวประมง 2 คน อวนปลากระเบนเป็นอวนขนาดใหญ่ทำมาจากเนื้ออวนในลอนสีขาว ส่วนใหญ่แล้วชาวประมงจะเย็บและสร้างอวนด้วยตัวเองเนื่องจากหาซื้อในท้องตลาดยาก อีกทั้งยังมีราคาที่ค่อนข้างแพง อวนปลากระเบนมีลักษณะพิเศษกว่าอวนชนิดอื่นคือ มีทุ่นลอยที่ออกแบบสำหรับการวางอวนในแนวเฉียงจากพื้นท้องทะเลและทุ่นลอยเหล่านั้นจะทำให้อวนมีลักษณะที่เกือบติดพื้นดิน 1 เมตร และเนื้ออวนเกือบทั้งหมดจะกองอยู่บริเวณพื้นดิน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจับปลากระเบน อวนแต่ละผืนจะมีความยาวทั้งสิ้น ประมาณ 60 เมตร และในเรือแต่ละลำจะใช้อวนทั้งสิ้น 24 ผืน สำหรับประกอบเป็นอวนปลากระเบนได้ 2 หัว

อวนลอยหมึกกระดอง (Cuttlefish drift gill net)

อวนลอยหมึกกระดองหรือ “ปุกะชูตง” เป็นเครื่องมือประมงที่ออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของหมึกกระดอง มีการใช้เฉพาะในหมู่บ้านตะโละกาโปร้เท่านั้น โดยมีกานำเอาแบบอย่างของเครื่องมือจากจังหวัดสงขลาและทำการประยุกต์โดยชาวประมงที่นั่นเอง เครื่องมือประมงชนิดนี้ใช้กับเรือประมงที่มีขนาดความยาว 10 เมตร ในเรือแต่ละลำมีชาวประมงจำนวน 2 คน และมีอวนจำนวน 20 ผืน เนื้ออวนที่ใช้จะเป็นอวนเอ็นสามชั้น โดยที่อวนชั้นนอกทั้งสองข้างจะมีขนาดช่องตาอวน 12 เซนติเมตร ส่วนเนื้ออวนชั้นในมีขนาดช่องตาอวน 3 เซนติเมตร อวนแต่ละผืนจะมีความยาวประมาณ 70 เมตร และมีความลึกของอวนประมาณ 1-2 เมตร เครื่องมือประมงนี้นิยมกระทำกันในช่วงกลางวัน โดยชาวประมงจะออกไปวางอวนในช่วงเช้าและกลับเข้าฝั่งในช่วงเย็น ทั้งนี้ในแต่ละวันชาวประมงจะทำการวางอวนเพียง 1 ครั้งเท่านั้น ในการวางอวนจะวางอวนตามกระแสน้ำ เมื่อวางไว้เสร็จแล้วก็เฝ้ารอจนกระทั่ง

ถึงเวลาสู้อวนในช่วงเย็น โดยที่ในระหว่างรอการสู้อวนนั้นอาจจะทำกิจกรรมประมงอื่น ๆ ด้วย

อวนลอยปลากะพงขาว (Sea bass drift gill net)

อวนลอยปลากะพงขาวหรือ “ปุ๊กกะกาะ” เป็นเครื่องมือประมงที่พบในหมู่บ้าน ยูโยเท่านั้น โดยที่พบว่าการทำอวนลอยปลากะพงขาวที่บ้านยูโย ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ชาวประมงจะใช้กับเรือติดเครื่องยนต์ขนาด 5 แรงม้า ความยาวของเรือ 10 – 14 เมตร ความกว้างประมาณ 2 เมตร โดยที่ในเรือแต่ละลำจะมี ชาวประมง 2 คน และมีการนำอวนประมาณ 10 – 12 ผืน ต่อกันเป็น 1 หัว อวนลอยปลากะพงขาวทำมาจากเนื้ออวนเอ็นชั้นเดียว โดยมีขนาดของตาอวน 7 นิ้ว ความยาวของอวน 35 – 40 เมตร ความกว้างหรือความลึกของอวน 3 – 4 เมตร คร่าวบนและคร่าวล่างของอวนประกอบด้วยทุ่นลอยและทุ่นจมเพื่อให้อวนสามารถตั้งอยู่ได้ในขณะที่มีการทำประมง โดยทั่วไปชาวประมงจะทำการประมงโดยใช้อวนประเภทนี้วันละ 2 ช่วงเวลา คือช่วงเช้าและช่วงเย็น ชาวประมงจะวางอวนก่อนที่จะจอดเรือเพื่อรอสู้อวน และจะกลับเข้ามาฝั่งเวลา 8.00 น. และในช่วงเย็นจะออกไปวางอวนอีกครั้งในเวลาประมาณ 17.00 น. และกลับเข้ามาเวลา 20.00 – 21.00 น. ในรอบหนึ่งปี ชาวประมงจะทำประมงโดยใช้อวนลอยปลากะพงขาวเป็นเวลาประมาณ 7 เดือน โดยที่จะหยุดพักในช่วงฤดูมรสุมที่มีคลื่นลมแรง

บริเวณที่ทำอวนลอยปลากะพงขาวในอ่าวปัตตานี เป็นบริเวณซั้ง I และบริเวณ หัวแหลมตาชี รวมทั้งบริเวณหน้าหมู่บ้านรูสะมิแล หน้ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และบริเวณอื่น ๆ ที่มีลักษณะของดินเป็นดินเหนียว และความลึกของน้ำประมาณ 4 – 5 เมตร

แรวด์ักปูดำ (Mud crab trap)

กับดักปูดำ หรือแรวด์ักปูดำ หรือ “บีโต” เป็นเครื่องมือประมงอีกชนิดหนึ่งที่นิยมทำกันในหมู่บ้านบางปู แหลมมก และบ้านบางตาวา โดยใช้หลักการของการล่อปูให้มาติดกับในแรว ชาวประมงหนึ่งคนจะออกไปวางแรวโดยใช้เรือติดเครื่องยนต์ขนาด

6 แร้งม้า ซึ่งในเรือแต่ละลำจะมีจำนวนปีโตทั้งหมดประมาณ 60 อัน แร้งคักปูดำนับว่าเป็นเครื่องมือประมงอีกประเภทหนึ่งที่ออกแบบมาสำหรับจับปูดำโดยเฉพาะ แร้งคักปูดำที่ใช้ในบริเวณอ่าวปัตตานีมีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นโครงของแร้งซึ่งอาจทำมาจากไม้หรือเหล็กและส่วนที่เป็นอวนล้อมรอบ โครงซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอวน Polyethylene เนื่องจากมีความแข็งแรงสูง บริเวณส่วนบนของแร้งจะทำเป็นลักษณะคล้ายช่องประตูสำหรับล่อปูดำให้เข้าไปติดกับซึ่งไม่สามารถที่จะออกมาได้

ฉมวกแทงกุ้ง (Harpoon)

ฉมวกหรือ “ซาแป” เป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่ชาวประมงที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นนิยมใช้กันมาก ชาวประมงจะใช้กับเรือติดเครื่องยนต์ขนาด 5 – 9 แร้งม้า ความยาวของเรือประมาณ 7 เมตร โดยมีเรือที่ทำการประมงด้วยเครื่องมือประมงประเภทนี้ประมาณ 10 ลำ ในการออกไปทำประมงแต่ละครั้งจะมีชาวประมง 1-2 คน ต่อเรือ 1 ลำ โดยมีซาแปหรือฉมวกที่นำไป 2 อัน สำหรับใช้แทงกุ้งและสำหรับแทงปลา ซึ่งซาแปสำหรับแทงกุ้งจะมีขนาดเล็กกว่าซาแปที่ใช้แทงปลา ฉมวกทำจากเหล็กปลายแหลมนำมาเชื่อมต่อกันคล้ายสามง่าม โดยที่บริเวณส่วนบนของฉมวกจะมีลักษณะเป็นท่อเพื่อใช้สวมเข้ากับด้ามไม้ ฉมวกที่ชาวประมงใช้มีความยาวประมาณ 2 เมตร อย่างไรก็ตามขนาดของฉมวกจะเปลี่ยนแปลงไปตามชนิดของสัตว์น้ำที่จะจับ หากเป็นสัตว์น้ำขนาดใหญ่ก็ต้องใช้ฉมวกขนาดใหญ่ หรือในกรณีที่ใช้สำหรับสัตว์น้ำขนาดเล็กก็จะใช้ฉมวกขนาดเล็ก การทำการประมงจะต้องดำเนินการในเวลากลางคืน โดยเฉพาะในคืนเดือนมืด มีคลื่นลมสงบและมีสภาพน้ำลงและน้ำใสสามารถสังเกตเห็นสัตว์น้ำได้ง่าย โดยที่ชาวประมงจะเริ่มออกจากฝั่งตั้งแต่วันที่ 18.00 น. หลังจากนั้นจะใช้ไฟส่องดูบริเวณที่คาดว่าจะมีสัตว์น้ำอยู่ก่อนที่จะใช้ความชำนาญในการใช้ฉมวกแทงสัตว์เป้าหมายที่ต้องการนั้น ชาวประมงจะดำเนินการไปจนกว่าจะพอใจกับสัตว์น้ำที่จับได้ จึงจะกลับมาเข้าสู่ฝั่ง ฉมวกสามารถใช้ทำการประมงได้ในทุกฤดูกาล ยกเว้นในช่วงฤดูฝนเนื่องจากมีน้ำมาก ซึ่งจะไม่สะดวกในการใช้ฉมวกแทงสัตว์น้ำ ดังนั้นการใช้ฉมวกจึงทำในช่วงน้ำลงในเดือนกุมภาพันธ์ และ มีนาคม

การประมงด้วยเครื่องมือประเภทนี้จะนิยมดำเนินการในบริเวณที่เรียกว่าก้นอ่าวปัตตานี คือบริเวณหน้าปากแม่น้ำยะหริ่ง และบริเวณใกล้กับแนวป่าชายเลนเนื่องจากเป็นบริเวณที่มีความลึกของน้ำไม่มากนัก โดยทั่วไปแล้วความลึกของน้ำที่เหมาะสมสำหรับการทำการประมงด้วยเครื่องมือชนิดนี้ คือ 1 เมตร ถ้าหากมีระดับน้ำที่ลึกกว่านี้แล้วประสิทธิภาพในการทำประมงด้วยเครื่องมือชนิดนี้จะลดลง

อวนปลากระบอก (Mullet gill net)

อวนปลากระบอกหรือ “ปุ่กะอิแกบลาเนาะ หรือ ปุ่กะแอเนง หรือ ปุ่กะลอปะ” เป็นอวนลอยที่ประยุกต์มาจากการนำเอาอวนสามชั้นที่ทำจากเอ็น มาทำการประกอบกันเป็นอวนเพื่อใช้ในการจับปลากระบอก อวนปลากระบอกเป็นเครื่องมือประมงประเภทหนึ่งที่ใช้ทำการประมงในหลายหมู่บ้านของชาวประมงรอบอ่าวปัตตานีเนื่องจากการที่เป็นอวนสามชั้น ทำให้ลักษณะการเข้าสู่ตุ่งที่เกิดจากการซ้อนเหลื่อมกันของเนื้ออวนชั้นนอกและชั้นในของปลากระบอกได้ง่ายขึ้น อวนปลากระบอกสามารถที่จะนำไปทำการประมงในลักษณะของอวนลอยปลากระบอกหรืออวนล้อมปลากระบอกก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาและลักษณะของฝูงปลา ลักษณะโดยทั่วไปของอวนปลากระบอก จะมีลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับอวนสามชั้นประเภทอื่น ๆ แต่อาจแตกต่างกันตรงที่ขนาดตาอวน และชนิดของวัสดุที่ใช้ทำเนื้ออวน อวนหนึ่งผืนจะมีความยาวประมาณ 34 – 40 เมตร มีความกว้างของอวนประมาณ 23 ช่องตาอวน หรือ 1.3 – 1.5 เมตร มีทุ่นตะกั่วขนาดเล็กประมาณ 105 อัน และมีทุ่นลอยขนาดเล็กประมาณ 125 อัน ติดอยู่บริเวณราวด้านบนและด้านล่างของอวนตลอดผืน โดยทั่วไปแล้วเรือประมง 1 ลำ จะใช้อวนประมาณ 10 – 16 ผืน เพื่อประกอบเป็นอวนหนึ่งหัว สำหรับการปฏิบัติการแต่ละครั้ง

การประมงอวนลอยปลากระบอกสามารถทำได้ดีที่สุดในช่วงต้นฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (เดือนมิถุนายน – ตุลาคม) โดยเฉพาะในช่วงพระจันทร์เต็มดวงจะสามารถทำการประมงได้ดีที่สุด อย่างไรก็ตาม พบว่าในช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ปลากระบอกที่จับได้ส่วนใหญ่จะเป็นปลากระบอกมีไข่

อวนรุนกุ้งเคยและอวนรุนกุ้งโดยใช้กำลังคน (hand push net)

อวนรุนขนาดเล็กสำหรับทำการประมงกุ้งเคย กุ้งและปลากระรังหรือ “ปู่กะงาวอ” เป็นหนึ่งในเครื่องมือประมงประเภทเคลื่อนที่ อวนรุนโดยใช้กำลังคนนี้พบว่า มีการใช้กระจายกันไปในหลาย ๆ หมู่บ้าน โดยชาวประมงจะใช้เป็นเครื่องมือประมงเสริมในช่วงฤดูที่มีกุ้งเคยหรือกุ้งอื่น ๆ หรือในช่วงว่างจากการทำประมงหลัก ในบริเวณชายฝั่งของหมู่บ้าน หรืออาจเป็นเครื่องมือสำหรับการจับกุ้งเพื่อใช้เป็นเหยื่อในการตกปลาชนิดอื่น เครื่องมือประเภทนี้ทำมาจากอวนมุ้งในลอนไม่มีเงื่อนและอวนมุ้งผ้า มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมมาผูกประกอบเข้ากับต้นไม้ 2 อัน โดยที่ต้นไม้ทั้งสองอันจะสานติดกันในบริเวณเกือบปลายสุดของต้นไม้ โดยไม้ขนาดเล็กสำหรับสอดสลักในการสานไม้คานทั้งสองเพื่อให้มีลักษณะที่เป็นจุดหมุนสำหรับการบิด หรือกางปากอวนซึ่งจะอยู่ในบริเวณส่วนปลายล่างสุดของไม้ บริเวณส่วนปลายสุดของไม้คานจะนำวัสดุในท้องถิ่นที่สามารถทำให้การรุนอวนเป็นไปได้อย่างสะดวกขึ้น เช่น ไม้ที่มีลักษณะโค้ง หรือเปลือกมะพร้าว หรือยางรถยนต์ เป็นต้น ชาวประมงจะเริ่มทำการประมงโดยการสำรวจบริเวณที่มีกุ้งหรือกุ้งเคยหนาแน่น โดยการเดินสำรวจหรือสังเกตลักษณะของน้ำไปเรื่อย ๆ จนสังเกตเห็นบริเวณดังกล่าว ชาวประมงจึงเริ่มนำอวนรุนลงสู่บริเวณนั้น โดยที่อวนรุนจะวางบนพื้นดินและส่วนปลายของอวนรุนชาวประมงจะถือไว้ในระดับอกเพื่อทำการรุนอวนไปข้างหน้า แล้วยกอวนขึ้น และปิดปากอวนโดยการขยับส่วนปลายของไม้ เพื่อทำการเก็บสัตว์น้ำที่จับได้ก่อนที่จะวางอวนสำหรับครั้งต่อไป ในการใช้อวนรุนโดยใช้กำลังคนในการรุนลูกปลาเก๋าและลูกปลากะพงขาว ชาวประมงจะเริ่มทำการประมงโดยสังเกตทิศทางลม น้ำขึ้นน้ำลงประกอบสำหรับการรุนอวนในแต่ละครั้ง ผลผลิตที่จับได้จะเก็บไว้ในลักษณะปลามีชีวิตเพื่อส่งขายแก่ผู้ที่จะนำไปเลี้ยงต่อไป

อวนลอยกุ้ง (Shrimp bottom gill net)

อวนลอยกุ้งสามชั้นหรือ “ปู่กะอูแคะมือเต” นับว่าเป็นเครื่องมือประมงชนิดหนึ่งที่มีความนิยมในการใช้มากที่สุดของชาวประมงรอบอ่าวปัตตานี ทั้งนี้เนื่องจากการที่มีทรัพยากร โดยเฉพาะ กุ้งชนิดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อวนลอยกุ้งสามชั้นจัดอยู่ในประเภท

อวน 3 ชั้น สำหรับใช้วางทำการประมงบริเวณหน้าดินเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมของกุ้งชนิดต่าง ๆ ที่ชอบอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ท้องน้ำ โดยที่อวนจะทำจากเนื้ออวน 3 ชั้น เครื่องมือประมงชนิดนี้นับว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจับมากชนิดหนึ่งในจำนวนเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่มีการใช้งานกัน นอกจากนี้ปลาชนิดอื่น ๆ จำนวนมากจะเข้ามาติดตาอวนด้วย ลักษณะโดยทั่วไปของอวนลอยกุ้งจะไม่แตกต่างจากอวนลอยชนิดอื่น ๆ มากนัก อย่างไรก็ตามความแตกต่างที่ชัดเจนที่สุดคือ เนื้ออวนประกอบด้วย อวนที่มีขนาดตาอวนมาจัดซ้อนกัน 3 ชั้น อาจทำด้วยอวนเอ็น หรือ ไนล่อน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ใช้ โดยที่เนื้ออวนทั้ง 3 ชั้นนั้น จะขึงยึดติดกับคร่าวบนและคร่าวล่างของอวน โดยที่จะมีทุ่นลอยและทุ่นจมผูกประกอบเข้าด้วยกัน เมื่อทำการวางอวนกุ้งจะเข้ามาติดบริเวณที่เรียกว่าถุงอวน ซึ่งเป็นการสร้างมาจากการที่อวนชั้นในที่กุ้งเข้าชนจะสอดเข้าไปในเนื้ออวนชั้นนอก ทำให้กุ้งหรือสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ไม่สามารถที่จะว่ายน้ำหนีออกไปได้ ตัวอวนจะมีความลึกหรือความกว้าง (depth) ประมาณ 70 ซม. และมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 32 เมตรต่อผืน โดยทั่วไปเรือประมงที่มีขนาดประมาณ 5 – 6 เมตร จะใช้อวนประมาณ 10 ผืน เพื่อประกอบมาเป็นอวน 1 หัว

ชาวประมงจะออกไปทำการวางอวนในเวลาเช้าตรู่ อวนจะถูกวางลงพื้นที่ท้องน้ำทันทีภายหลังจากที่เรือแล่นถึงบริเวณที่ทำการประมง โดยมีขั้นตอนการวางอวนตามลำดับคือ อวนจะถูกวางในแนวที่ตั้งฉากหรือขวางกระแสน้ำ ในแต่ละด้านของอวนจะมีธงผ้าเป็นสัญลักษณ์ของปลายอวนแต่ละด้าน อวนจะถูกปล่อยให้ล่องลอยตามกระแสน้ำก่อนที่จะทำการกู้อวนขึ้นมาปลดสัตว์น้ำที่ติดมากับตาอวน โดยทั่วไปแล้วในวันหนึ่งชาวประมงจะวางอวนประมาณ 3 ครั้ง อวนกุ้งน้ำตื้นสำหรับชาวประมงบ้านบุติจะนิยมทำตลอดปี อย่างไรก็ตามอาจมีบางช่วงระยะเวลาที่ชาวประมงหันไปทำการประมงโดยใช้เครื่องมือประเภทอื่น ในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม ของทุกปี นับว่าเป็นช่วงเวลาที่สามารถทำการประมงด้วยเครื่องมือประเภทนี้ได้ดีที่สุด

โพงพางปีก (Winged set bag)

โพงพางปีกเป็นหนึ่งในเครื่องมือประมงประเภทประจำ ที่มักจะใช้จับสัตว์น้ำในบริเวณปากแม่น้ำที่มีน้ำไหลเชี่ยว อวนที่ใช้สำหรับการประมงโพงพางจะมีลักษณะเฉพาะและจะทำการร่วมกับปีกโพงพางที่ทำมาจากไม้ไผ่วางเป็นแนวยาวตั้งอยู่บริเวณหน้าปากอวนโพงพาง ชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอำเภอปัตตานีเรียกเครื่องมือประมงชนิดนี้ว่า “ปอแป” โดยทั่วไปแล้ว โพงพางปีกสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ ปีกโพงพาง และอวนโพงพาง ปีกโพงพางจะสร้างโดยการนำเอาไม้มาปักเป็นแนวยาว 2 ด้าน เป็นรูปตัว “V” มีความยาวประมาณด้านละ 60 - 100 เมตร โดยมีความกว้างระหว่างปีกทั้งสองข้างบริเวณด้านหน้าปีกประมาณ 100 เมตร โดยในส่วนท้ายของปีกจะมีการสร้างบริเวณใช้ในการปฏิบัติการมีลักษณะคล้ายร้านเล็ก ๆ อวนโพงพางจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับอวนลาก บริเวณส่วนหน้าของอวนเรียกว่า ปากอวน และบริเวณด้านท้ายของอวนเรียกว่า ก้นอวน ความยาวของอวนจะขึ้นอยู่กับความลึกของน้ำ ขนาดตาช่องอวนจะมีขนาดลดลงเรื่อย ๆ จากบริเวณปากอวนสู่บริเวณก้นอวนคือ 1.21 นิ้ว ถึง 0.5 นิ้ว

โดยทั่วไปชาวประมงจะทำการปักหลักสำหรับทำปีกโพงพางก่อนแล้วจึงนำเอาอวนโพงพางไปจิงไว้ในส่วนปลายของปีกโพงพาง โดยที่ปากของโพงพางจะวางหันหน้าไปทางทิศตะวันออก กล่าวคือ ทิศทางของปากแม่น้ำยะหริ่ง ในการผูกจิงอวนโพงพางเข้ากับปีกโพงพางบริเวณก้นอวนโพงพางจะถูกปิดมัดด้วยเชือกและบริเวณส่วนปากอวนจะถูกผูกติดเข้ากับหลักโพงพาง หลังจากนั้นอวนจะถูกปล่อยลงให้ก้นอวนโพงพางลงน้ำ ภายหลังจากที่ทำการวางอวนเสร็จแล้ว ชาวประมงจะพักผ่อนหรือกลับสู่ฝั่ง โดยที่ในช่วงเวลาที่วางอวนนี้จะเป็นช่วงที่มีกระแสน้ำไม่ไหลแรงหรือน้ำนิ่ง ภายหลังจากนั้นอีกประมาณ 7 วัน ชาวประมงจึงจะออกไปกู้อวนโพงพางขึ้นมา และเก็บสัตว์น้ำที่จับได้ในช่วงเวลาน้ำลงเนื่องจากความสะดวกในการปฏิบัติการ โพงพางสามารถดำเนินการทำการประมงได้ตลอดทั้งปี อย่างไรก็ตามพบว่าในช่วงฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ไปจนถึงฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นช่วงฤดูที่สามารถทำการประมงได้ดีที่สุด เนื่องจากมีกระแสน้ำเชี่ยว ซึ่งเหมาะสมต่อการทำการประมงด้วยเครื่องมือชนิดนี้ เนื่องจากโพงพางปีกจะนิยมทำการประมงบริเวณที่มีกระแสน้ำไหลเชี่ยวโดย

เฉพาะบริเวณปากแม่น้ำ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบริเวณกลางอ่าวปัตตานีจะมีชาวประมงวาง โพงพางอยู่ตลอดแนว

เบ็ดตกปลากระรังและปลาตุกทะเล (Hooks)

เบ็ดตกปลากระรังและเบ็ดตกปลาตุกทะเลหรือเบ็ดมือ (Hand line) หรือ “ตาดึงาเอ” เป็นเครื่องมือประมงอย่างง่ายที่สุดประเภทหนึ่ง เนื่องจากจะเป็นเบ็ดสาย เดี่ยว อาจมีตัวเบ็ด 1 – 2 ตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชำนาญและความพึงพอใจของผู้ใช้ การ ทำประมงด้วยเครื่องมือประเภทนี้โดยทั่วไปจะเป็นการเสริมเครื่องมือประเภทอื่น อย่าง ไรก็ตามที่หมู่บ้านดาโต๊ะมีชาวประมงที่ประกอบอาชีพโดยใช้เครื่องมือเบ็ดตกปลาเก่า เป็นเครื่องมือหลักประจำเรือประมาณ 7 – 10 ลำ เบ็ดตกปลากระรังและปลาตุกทะเลเป็น เครื่องมือประมงขนาดเล็ก พกพาได้สะดวกและสามารถทำการประมงในทุกลักษณะของ พื้นที่ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ได้ทั้งกับเรือที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เบ็ดตกปลาเก่า จะประกอบด้วยอุปกรณ์สองส่วนด้วยกัน คือ ตัวเบ็ดและสายเบ็ด ซึ่งตัวเบ็ดจะทำมาจาก เหล็กชุบสังกะสีเพื่อป้องกันการเกิดสนิม ส่วนสายเบ็ดมักใช้สายเอ็น มาประกอบเข้าด้วยกัน กิจกรรมการประมงตกเบ็ดปลาเก่าจะเริ่มกันตั้งแต่พลบค่ำ ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมง จะใช้อวนรุนขนาดเล็กสำหรับรุนสัตว์น้ำจำพวกกุ้งขนาดเล็ก ตามชายฝั่งสำหรับใช้เป็น เหยื่อในการตกปลาเก่า ชาวประมงเริ่มออกเรือไปทำการประมง เมื่อถึงแหล่งทำการ ประมงชาวประมงจะเริ่มทำการผูกเรือติดกับหลักหอยหรือหลักไม้อื่น ๆ สำหรับจอดพัก เรือก่อนที่จะทำการตกปลาเก่าต่อไป เบ็ดจะถูกสาวขึ้นมาเมื่อมีปลาติดตัวเบ็ดหรือ ชาวประมงรู้สึกตัวของเหยื่อที่เกี่ยวกับตัวเบ็ดหมดแล้ว หรือเมื่อปลาเริ่มที่จะไม่ กินเหยื่อนั้น ๆ แล้ว ชาวประมงจะทำการตกปลาเก่าไปเรื่อย ๆ จนเวลาประมาณ 10.00 – 12.00 น. ชาวประมงจะเริ่มปลดเชือกผูกยึดเรือเพื่อพร้อมที่จะกลับเข้าฝั่งเพื่อขายปลา ต่อไป

การประมงเบ็ดตกปลากระรังจะสามารถทำได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงฤดูมรสุม ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม อย่างไรก็ตามพบว่า ในช่วงระหว่างฤดูมรสุมตอน ปลายหรือช่วงที่มีคลื่นลมสงบ ระหว่างช่วงฤดูมรสุมที่ชาวประมงสามารถจะออกไปทำ

การประมงได้ จะสามารถตกปลากระรังได้มากที่สุดช่วงหนึ่ง พื้นดินที่ปลากะรังหรือปลาเก๋าชอบที่จะอาศัยอยู่เป็นพื้นดินปนซากหอยหรือซากไม้ต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวประมงบ้านคาโต๊ะ จะออกไปตกเบ็ดปลากระรังบริเวณปลายแหลมตาชี ที่เรียกว่า ช้าง 1, 2 และ 3 ส่วนบริเวณอื่น ๆ พบว่ามีการทำการประมงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ขณะที่เบ็ดตกปลาดุกทะเลนั้นชาวประมงที่หมู่บ้านบางตาว่าจะทำการประมงบริเวณหน้าหมู่บ้านบางตาว่า ต้นหยงเป่าห์ และบางปลาหมอ

อวนล้อมปลากะบอก (Mullet encircling gill net)

อวนล้อมปลากะบอกหรือ “ปุ๊กเกีชา อิกเบลานะ หรือ อิกเลอปะ” เป็นเครื่องมือประมงที่มีลักษณะพิเศษ ปุ๊กเกีชาปลากะบอกใช้หลักการโดยการนำเอาอวนสามชั้น ที่มีลักษณะพิเศษมาประยุกต์ใช้กับลักษณะนิสัยของปลากะบอก โดยการใช้แนวความคิดของอวนล้อมมาใช้ เครื่องมือประมงปุ๊กเกีชาปลากะบอกประกอบด้วยอวน 3 ชั้น ที่มีลักษณะแตกต่างจากอวนสามชั้นสำหรับทำอวนลอยประเภทอื่น ๆ เนื่องจากเนื้ออวนชั้นในจะทำมาจากด้ายไนลอน อวนหนึ่งหัวใช้อวนขนาดยาว 10 เมตร ความลึกโดยเฉลี่ยของอวนประมาณ 50 ตาอวน จำนวน 3 – 5 ผืนผูกติดรวมกัน สำหรับใช้ในการประมง ที่อวนแต่ละผืนจะมีท่อนลอยและท่อนจมตามความเหมาะสมของบริเวณที่ทำการประมง ในขณะการปฏิบัติการบริเวณหัวอวนทั้งสองด้านจะใช้เสาไม้ไผ่ ที่มีขนาดความยาวประมาณ 2 เมตร ผูกติดไว้

ชาวประมงเริ่มออกไปสู่บริเวณที่ทำการประมงปลากะบอกในเวลาประมาณ 05.00 น. หลังจากสังเกตเห็นฝูงปลากะบอกแล้วชาวประมงจะวางอวนในรูปก้นหอย โดยเริ่มจากวงล้อมวงใหญ่และค่อย ๆ เล็กลงเรื่อย ๆ หลังจากนั้นอวนจะถูกบีบล้อมให้มีรัศมีแคบลง ปลากะบอกจะติดอยู่ภายในวงล้อมนั้น ชาวประมงจึงจะทำการกู้อวนเพื่อทำการปลดปลาขึ้นมา เครื่องมือประมงประเภทนี้สามารถทำการประมงได้ตลอดปี ยกเว้นในช่วงฤดูที่มีคลื่นลมแรง

อวนปู (Crab gill net)

ประมงอวนปูหรือ “ปูเกือกแคะ” จัดอยู่ในกลุ่มเครื่องมือประมงประเภทอวนจม โดยอวนจะถูกวางบริเวณพื้นน้ำมีสมอหรือทุ่นจมหรือวัตถุที่หนักพอที่จะทำให้อวนจมอยู่ในระดับที่แน่นอน ลักษณะของเครื่องมือประมงอวนปูจะสร้างจากเนื้ออวนเอ็นที่มีขนาดตาอวน 8 เซนติเมตร ประกอบเป็นผืนอวน ความยาวของอวนแต่ละผืนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความถนัดของชาวประมงในแต่ละพื้นที่ จากการสำรวจพบว่าชาวประมงบ้านบูดี จะใช้อวนที่มีความยาวประมาณ 35 เมตร ในขณะที่ชาวประมงบ้านคาโตะจะใช้อวนที่มีความยาวประมาณ 50 – 60 เมตรต่อผืน ขนาดความกว้างของหน้าอวนหรือความลึกของอวนประมาณ 25 ตาอวนหรือประมาณ 120 – 150 เซนติเมตร ซึ่งถือว่าเป็นอวนที่มีความลึกไม่มากนัก เนื่องจากการออกแบบโดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยของปูที่นิยมขึ้นขอบที่จะอาศัยบริเวณพื้นที่ตื้นน้ำมากกว่าที่จะลอยขึ้นมาเหนือผิวน้ำดังเช่นสัตว์น้ำประเภทปลา โดยทั่วไปแล้วอวนชนิดนี้จะใช้กับเรือประมงขนาดเล็กที่มีความยาวประมาณ 5 – 6 เมตร ในเรือ 1 ลำ จะบรรทุกอวนประมาณ 20 – 25 ผืน โดยชาวประมงจะทำการประกอบอวนออกมาเป็น 6 หัว หัวละ 4 – 5 ผืน เพื่อความสะดวกต่อการวางอวน อวนชนิดนี้จะใช้ทุ่นลอยเล็กประกอบติดที่ด้านบนของอวน โดยมีระยะห่างประมาณ 50 เซนติเมตร และทุ่นจมขนาดเล็กที่มีด้านล่างของอวน เพื่อถ่วงอวนให้จมลง ชาวประมงจะออกไปทำการวางอวนในช่วงเวลาประมาณ 10.00 – 13.00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของกระแสน้ำและกระแสนลม โดยที่จะเริ่มวางอวนโดยปักหลักเข้ากับบริเวณนั้นหรือปลายทุ่นจมและทุ่นลอยสัญลักษณ์ลงในน้ำก่อนที่จะวางอวนลงไป จนวันรุ่งขึ้นชาวประมงจะออกจากท่าเรืออีกครั้งหนึ่งเพื่อไปกู้อวนและนำกลับไปที่หมู่บ้านเพื่อทำการปลดปูและสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่ติดอวนต่อไป ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีการใช้แรงงานที่เป็นแม่บ้าน ลูกหลาน หรือเพื่อนฝูงของชาวประมงมาทำการปลดปูต่อไป

การทำประมงอวนจมสามารถกระทำได้ตลอดปี อย่างไรก็ตามพบว่า ปูที่จับได้ในช่วงข้างขึ้นจะมีเนื้อตัวพอมซึ่งตรงกันข้ามกับปูที่จับได้ในช่วงข้างแรมหรือเดือนมืด ซึ่งปูจะมีเนื้อแน่นและบางครั้งมีไข่เต็มท้อง ชาวประมงพบว่า ฤดูที่สามารถจับปูได้มากที่สุดคือ ในช่วงเดือนมีนาคม - เดือนเมษายน ในขณะที่เมื่อถึงฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ช่วงเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม ชาวประมงเริ่มที่จะจับได้พวกปูดำ การทำประมง

อวนจมปู จะได้ผลดีที่สุดเมื่อดำเนินการในบริเวณพื้นดินที่มีลักษณะเป็นดินปนทราย
 ห รือ อ
 ปนเปลือกหอยชนิดต่าง ๆ

อวนลอยปลากูเรา (Threadfin drift gill net)

อวนลอยปลากูเราหรือ “ปูกะอิกแกชกลางะ” เป็นเครื่องมือประมงประเภทอวนลอยอีกชนิดหนึ่ง การทำประมงจะขึ้นอยู่กับกระแสน้ำและทิศทางของลม โดยจะเป็นเครื่องมือประมงประเภทเคลื่อนที่ช้า ๆ ตามกระแสน้ำและปลาจะเข้ามาติดบริเวณเนื้ออวน อวนลอยปลากูเราทำมาจากเอ็น โดยทั่วไปแล้วอวนหนึ่งหัวจะประกอบด้วยอวนผืนเล็ก ๆ ที่ยาวประมาณผืนละ 20 – 25 เมตร จำนวน 12 ผืน และมีความลึกของอวนประมาณ 3 – 4 เมตร โดยทั่วไปแล้วเรือลำหนึ่งที่มีขนาดความยาวประมาณ 6 – 7 เมตร และเครื่องยนต์ขนาด 5, 8 และ 11 แรงม้า จะมีอวนลอยปลากูเรา 1 – 2 หัว และมีลูกเรือประมาณ 2 – 3 คน บริเวณคร่าวบนและคร่าวล่างของอวนจะติดหุ่นลอยและหุ่นจมเพื่อให้อวนสามารถอยู่ในแนวตั้งเมื่อมีการทำการประมง ชาวประมงจะออกจากฝั่งในเวลาประมาณ 05.00 น. เพื่อให้ถึงบริเวณที่พบว่ามียปลากูเราอาศัยอยู่ โดยเฉพาะตามแนวตลิ่ง อวนจะถูกวางลงน้ำโดยส่วนของธงสัญลักษณ์ของอวนจะถูกปล่อยลงก่อน และหันหน้าเรือให้ตั้งฉากกับแนวชายฝั่งเพื่อวางอวนให้หมดก่อนที่จะปล่อยธงสัญลักษณ์อีกปลายข้างหนึ่งของอวน หลังจากนั้นอวนจะลอยตามกระแสน้ำไปช้า ๆ โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเร็วของกระแสน้ำและกระแสนลม ก่อนที่จะทำการกั้อวนเพื่อเก็บปลาที่จับได้ก่อนที่จะหาบริเวณที่เหมาะสมสำหรับการทำประมงครั้งต่อไป

โดยทั่วไปแล้ว อวนปลากูเราจะสามารถใช้ทำการประมงได้ในช่วงที่มีกระแสน้ำแรงพอสมควร ซึ่งพบว่าในช่วงที่มีน้ำนิ่งชาวประมงจะไม่นิยมออกไปทำการวางอวน นอกจากนี้ความขุ่นของน้ำก็มีผลต่อการประมงด้วย พบว่า ในช่วงที่มีน้ำขุ่นซึ่งอาจเกิดจากกระแสน้ำและการมีคลื่นลมแรง จะสามารถจับปลากูเราได้มากกว่าช่วงน้ำใส อีกทั้งในช่วงที่มีพระจันทร์เต็มดวงหรือช่วงที่พระจันทร์สว่างจะทำการประมงได้ดีกว่าช่วง

เดือนมีด ปกติแล้วการประมงอวนลอยปลาทุเรจะทำกันในช่วงเดือนตุลาคม - มีนาคม ในวันที่ทะเลมีคลื่นลมพอสมควรแต่ยังสามารถออกไปทำการประมงได้ อวนลอยปลาทุเรจะสามารถทำได้ทั่วไปทุกลักษณะของพื้นดิน แต่อย่างไรก็ตามพบว่าปลาทุเรจะอาศัยอยู่ชุกชุมตามบริเวณแนวตลิ่ง ที่มีความลึกของน้ำประมาณ 4 - 10 เมตร

เบ็ดมือและเบ็ดราวปลาอินทรี (Hooks and Long line)

เบ็ดตกหรือเบ็ดมือและเบ็ดราวหรือ “ตาลีกาเอ” และ “ราวอิกแกคือจิริ” เป็นหนึ่งในเครื่องมือการจับสัตว์น้ำที่มีรูปแบบอย่างง่าย ทำการสร้างและประกอบขึ้นมาเป็นเครื่องมือได้ไม่ยาก มีอายุการใช้งานค่อนข้างนาน เบ็ดตกและเบ็ดราวไม่จำเป็นต้องใช้เนื้ออวน ดังนั้นจึงสามารถดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือชนิดนี้อย่างสะดวกและรวมถึงการมีข้อจำกัดในการทำประมงในเรื่องของพื้นที่น้อย จึงสามารถที่จะจัดวางเบ็ดราวที่บริเวณใดก็ได้ที่มีปลาอาศัยชุกชุม เบ็ดตกและเบ็ดราวปลาอินทรีจัดว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้เหยื่อล่อสำหรับการจับปลา โดยเหยื่อล่อที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นพวกกลุ่มปลาหลังเขียว ลักษณะเบ็ดตกปลาอินทรีจะมีลักษณะอย่างง่าย คือ ประกอบด้วยสายเอ็น และตาเบ็ด ในขณะที่เบ็ดราวปลาอินทรีจะประกอบด้วยเบ็ดหลาย ๆ อันผูกประกอบติดกับเชือกหลัก โดยเบ็ดแต่ละอันจะทำการผูกติดกับเชือกเอ็น ก่อนที่จะนำไปผูกกับเชือกหลัก โดยปกติแล้วเบ็ดราวปลาอินทรีชาวประมงจะประกอบเบ็ดกันหัว ๆ ละประมาณ 100 ตาเบ็ด และในเรือแต่ละลำจะมีเครื่องมือเบ็ดราวประมาณ 2 หัว ระยะห่างระหว่างตาเบ็ดจะยาวประมาณ 6 เมตร

ชาวประมงจะเริ่มออกไปทำการประมงตั้งแต่เวลาประมาณ 05.00 น. เพื่อที่จะทำการวางเบ็ดราว โดยเฉพาะบริเวณแหล่งปะการังเทียม หน้าบ้านบูดี ชาวประมงจะทำการวางเบ็ดราวโดยการเกี่ยวเหยื่อที่ได้เตรียมมาจากบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปลาหลังเขียวและปลาทูเข้ากับตัวเบ็ดก่อนที่จะปล่อยตาเบ็ดลงสู่ทะเลอย่างรวดเร็ว เมื่อทำการวางเสร็จเรียบร้อยแล้วเบ็ดราวจะถูกทำการกู้ขึ้นมาภายหลังจากนั้นประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง เพื่อปลดปลาที่ติดตาเบ็ดออกและเกี่ยวเหยื่อสำหรับตาเบ็ดที่เหลือให้เต็มแล้วทำการวางใหม่ ในขณะที่เบ็ดตกปลาอินทรีนั้นชาวประมงจะมีวิธีการ

ทำประมงสองวิธีด้วยกัน คือ การใช้เหยื่อเทียมและการใช้เหยื่อจริง การประมงเบ็ดราวปลาอินทรีสามารถทำได้ตลอดปี ยกเว้นฤดูมรสุม แต่อย่างไรก็ตามฤดูที่พบว่าสาม เสดทำการจับปลาได้มากที่สุดคือ ช่วงระหว่างเดือนมีนาคม – ตุลาคม

เบ็ดราวปลาคูทะเล (Catfish long line)

เบ็ดราวปลาคูทะเลหรือ “ราวอิกแกชือมิแล” เป็นลักษณะเครื่องมือเบ็ดราวอีกประเภทหนึ่งที่มีการประยุกต์เอาเบ็ดตกปลาหลาย ๆ ตาเบ็ด มาประกอบกันเป็นเบ็ดราว และทำการดัดแปลงออกแบบเพื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของปลาคูทะเล ในการทำการประมงปลาคูทะเลจะมีการนำเอาเหยื่อมาเกี่ยวที่ตาเบ็ดเพื่อทำการล่อปลาคูทะเล เบ็ดราวปลาคูทะเลทำโดยการนำเอาเบ็ดหลาย ๆ อัน มาทำการผูกติดกับเชือกหรือเอ็นก่อนที่จะนำไปผูกติดกับสายเชือกหลัก โดยทั่วไปแล้วเรือ 1 ลำ จะมีเครื่องมือเบ็ดราว 2 – 3 หัว โดยที่เบ็ดราวแต่ละหัวจะประกอบด้วยตาเบ็ดทั้งสิ้น 250 ตา เป็นแนวยาวไปตลอดสายเชือกหลัก ชาวประมงเริ่มที่จะออกไปทำการประมงในเวลาประมาณ 16.00 น. เพื่อทำการวางเบ็ดราวที่ได้ทำการเกี่ยวเหยื่อจากฝั่งมาเรียบร้อยแล้ว ในบริเวณที่มีปลาคูทะเลชุกชุม อย่างไรก็ตามเหยื่อที่ใช้สำหรับทำการประมงเบ็ดราวปลาคูทะเล จะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับฤดูกาล ในการวางเบ็ดราวปลาคูทะเล ชาวประมงจะนำเอาสายเชือกหลักผูกติดเข้ากันกับหลักไม้ที่ปักลงสู่พื้นดินบริเวณที่ทำการประมง โดยจะทำการผูกให้สูงจากพื้นดินประมาณ 10 เซนติเมตร ชาวประมงจะนำไม้หลักมาปักและนำเอาสายเชือกหลักผูกติดไว้ตลอดทุก ๆ 25 ตาเบ็ด เพื่อให้สายเชือกหลักตึงตลอด หลังจากทำการวางเบ็ดราวเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำเรือกลับเข้าฝั่ง ในวันรุ่งขึ้นเวลาประมาณ 03.00 น. ชาวประมงนำเรือออกทะเลอีกครั้งเพื่อกู้เบ็ดราวกลับ ส่วนใหญ่การทำประมงปลาคูทะเลสามารถทำได้ทั่วตลอดทั้งอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะบริเวณที่พื้นดินมีหอยกะพงหรือซากหอยมากสามารถทำการประมงตลอดปี อย่างไรก็ตามพบว่าในช่วงเดือนธันวาคม - มกราคม จะสามารถทำการจับปลาคูทะเลได้มากที่สุด

ออกแบบโดยการประยุกต์มาจากอวนล้อมและโพงพางรวมกัน ตี่มือแรกจะเป็น เครื่องมือประมงที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ 3 ส่วนด้วยกันคือ

1. มินนิเวศน์ (ซั้ง) เป็นการนำเศษไม้หรือโครงไม้ต่าง ๆ มากองรวมกันบริเวณ โคนบริเวณหนึ่งของการประมง โดยที่ในการจัดทำมินนิเวศน์นี้ ชาวประมงจะเริ่มต้น โดยการตัดไม้แสมขนาดปานกลาง มาทำการปักเป็นวงกลมก่อนที่จะนำเอากิ่งก้านและ ใบไม้มาสุ่มรวมกันภายในวงที่สร้างโดยไม้แสมให้เต็ม แล้วปล่อยให้เป็นเวลาประมาณ 20 – 30 วัน เมื่อสังเกตเห็นว่ามิเพียงมาเกาะ ชาวประมงจึงนำเอาบือละไปล้อมมินนิเวศน์ นั้น เศษไม้ต่าง ๆ จะถูกเปลี่ยนประมาณ 3 เดือนต่อครั้ง เนื่องจากไม้หมดความเปรี้ยว สำหรับการล่อปลาแล้ว

2. เปือกหรือบือละ เป็นเครื่องมือสำหรับทำการล้อมมินนิเวศน์ที่พร้อมสำหรับ ทำการประมงแล้ว บือละทำมาจากการเอาไม้ไผ่ยาวประมาณ 120 เซนติเมตร มาทำการเหลาให้มีขนาดเล็กและสานเรียงกันให้มีความยาวประมาณ 7 เมตร โดยใช้เสาไม้ไผ่ ขนาดใหญ่มาทำการติดตั้งในทุก ๆ 1 เมตร เป็นจำนวน 6 – 7 ต้น สำหรับใช้เป็นหลักปัก ในขณะที่ทำการประมง

3. สวิงตักปลา ชาวประมงจะหาบริเวณที่ทำการประมงบริเวณใกล้ชายฝั่ง เนื่องจากไม่สามารถทำการประมงบริเวณน้ำลึก โดยใช้เครื่องมือประเภทนี้ได้ หลังจากทำการวางมินนิเวศน์หรือซั้งได้ประมาณ 20 – 30 วัน หลังจากนั้นจะเริ่มตัดสินใจว่าเมื่อไร จึงจะออกไปทำการกู้ซั้ง โดยทั่วไปแล้วเรือประมงหนึ่ง ๆ จะมีซั้งในครอบครองที่วางอยู่ในแหล่งประมงประมาณ 20 – 30 อัน โดยจะมีการสลับเปลี่ยนกันกู้ โดยใช้เรือขนาดเล็กที่มีกำลังแรงม้าของเครื่องยนต์เรือประมาณ 6 แรงม้า ใช้เปือกหรือบือละวางปักเป็น วงกว้างเพื่อทำการล้อมซั้งก่อนที่จะทำการล้อมเปือกบือละให้เป็นวงแคบลงเรื่อย ๆ และ วงรัศมีของบือละจะแคบลงจนเหลือเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เมตร หลังจากนั้น ชาวประมงจะเริ่มทำการตักปลาและสัตว์น้ำต่าง ๆ ที่อยู่ภายในบือละจนหมดก่อนที่จะทำ การปักหลักไม้และวางเศษกิ่งไม้ในซั้งนั้น สำหรับการเก็บเกี่ยวครั้งต่อไป โดยทั่วไปแล้ว เครื่องมือประเภทนี้สามารถทำการประมงได้ตลอดปี ยกเว้นฤดูมรสุม ซึ่งชาวประมง เรียกว่า ฤดูปิดซั้ง อย่างไรก็ตามพบว่า ช่วงฤดูฝนก่อนฤดูมรสุมจะเป็นช่วงที่สามารถทำ การประมงได้ดีที่สุด เนื่องจากการปฏิบัติการในการทำประมงจะใช้คนเป็นส่วนใหญ่

คั้งนั้นบริเวณที่ใช้จะเป็นบริเวณแหล่งน้ำตื้น ๆ ที่มีความลึกประมาณ 1 เมตร ลักษณะพื้นดินเป็นดินโคลนตามบริเวณชายฝั่ง เช่น หน้าหมู่บ้านบางปลาหมอ และหน้ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

ฝือกรั้งหรือรั้วไชมาน (Bamboo screen block trap)

ฝือกรั้งหรือ “ป้อละ” เป็นเครื่องมือที่ทำขึ้นมาใช้งานเฉพาะที่หมู่บ้านโต๊ะ โสม ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง เท่านั้น โดยพบว่าเป็นวิธีการทำประมงที่ชาวประมงในปัจจุบันได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ฝือกรั้งจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องมือประมงประเภทประจำที่ ได้รับการออกแบบสำหรับจับสัตว์น้ำที่มีการเคลื่อนที่ในแนวของการขึ้นลงของน้ำ สามารถใช้ทำการประมงได้ในทุกฤดูกาล เรือประมงที่ใช้จะเป็นเรือหางยาว หรือเรือกอและขนาดความยาวประมาณ 7 – 12 เมตร และจะบรรทุก “ฝือก” ได้ประมาณ 50 ฝืน ฝือกรั้งหรือ “ป้อละ” เป็นเครื่องมือที่ทำจากซี่ไม้ไผ่และนำมาสานต่อกันเป็นฝืนยาว ด้วยเชือกไนลอนหรือพลาสติก แผงไม้ไผ่จะมีความสูงอยู่ 2 ขนาดด้วยกัน คือ ความสูงประมาณ 1.5 – 2 เมตร สำหรับใช้เป็นกำแพงชั้นแรกในการวางฝือกรั้ง และขนาดความสูง 3 – 4 เมตร สำหรับใช้เป็นกำแพงชั้นในของฝือกรั้งที่วางติดอยู่กับสวิงที่ใช้รองรับสัตว์น้ำที่เข้ามาติดในฝือกรั้งอีกชั้นหนึ่ง

อวนลอยปลาหลังเขียว (Sar dine drift gill net)

อวนลอยปลาหลังเขียวหรือ “ญาริง” เป็นเครื่องมือประมงที่สามารถใช้ได้ในทุกฤดูกาล อวนลอยปลาหลังเขียวได้รับการออกแบบขึ้นสำหรับใช้จับปลาหลังเขียวโดยเฉพาะ เรือประมงที่ใช้เป็นเรือหางยาวหรือเรือกอและ ที่มีขนาดความยาวประมาณ 6 – 8 เมตร อวนลอยปลาหลังเขียวมีความยาวของอวนฝืนละประมาณ 30 เมตร ทำด้วยไนลอนสีเขียว ขนาดเล็ก มีความอ่อนนุ่มค่อนข้างมาก บริเวณคร่าวบนและคร่าวล่างของอวนจะประกอบด้วยทุ่นลอยและทุ่นจมผูกติดอยู่ ชาวประมงจะบรรทุกอวนไปล่าละประมาณ 15 ฝืนต่อการออกไปวางอวนหนึ่งครั้ง โดยที่ระยะเวลาในการวางอวน

ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ส่วนมากจะออกไปวางอวนในตอนเช้าตรู่แล้วกู้
อวนในตอนเที่ยง

อวนลอยปลาหลังเขียวสามารถใช้ได้ในเกือบทุกฤดูกาล อย่างไรก็ตามอิทธิพล
ของดวงจันทร์มีผลต่อการทำประมงเป็นอย่างมาก คือ ชาวประมงมักจะออกไปวางอวน
ในตอนกลางคืนในช่วงคืนเดือนมืด แต่หากเป็นช่วงที่เดือนสว่างชาวประมงจะเปลี่ยนมา
ออกไปวางอวนในตอนเช้าตรู่แทน ช่วงฤดูที่ได้ผลผลิตมากที่สุดคือ ในช่วงหลัง
ฤดูมรสุม คือ เดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม

ยอหอยหวาน (Babilonia trap)

ยอหอยหวาน หรือหอยขี้ผึ้งหรือ “บีโตะ” นับว่าเป็นเครื่องมือประมงชนิดใหม่ที่มี
การใช้โดยชาวประมงในอ่าวปัตตานี โดยมีการลอกเลียนแบบการใช้จากชาวประมงใน
ภาคตะวันออก ในการออกแบบเครื่องมือชนิดนี้จะอาศัยหลักการเดียวกับไซนัง โดยการ
นำเอาเหยื่อมาล่อหอยหวานเพื่อให้เข้ามาติดกับและไม่สามารถที่จะไต่ออกจากยอได้
เครื่องมือชนิดนี้พบว่า จะมีการใช้อย่างแพร่หลายที่หมู่บ้านแหลมนก ยอหอยหวานหรือ
บีโตะเป็นเครื่องมือที่มีลักษณะคล้ายกับดัก เพื่อล่อหอยหวานให้ลงไปติดข้างในโดยการ
ใช้เหยื่อล่อ โดยนำเอาโครงเหล็กรูปสี่เหลี่ยมขนาด 12 x 12 นิ้ว มาทำการขึงล่อมด้วย
อวน 1.5 นิ้ว โดยล่อมรอบบริเวณโครงเหล็กและเว้นช่องบนสุดไว้เพื่อเป็นส่วนปาก
ของยอสำหรับเป็นทางที่หอยจะลงเข้าไปในยอ ตัวยอจะผูกติดเข้ากับเชือกคร่าวสำหรับ
คิดทุ่นลอยเพื่อแสดงถึงบริเวณที่วางยอเมื่อต้องการทำประมง โดยทั่วไปแล้วเรือประมง
หนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยยอจำนวนประมาณ 200 ลูก

ชาวประมงจะเริ่มทำการวางยอในช่วงเวลาตอนเย็น โดยใช้สัตว์น้ำที่มีเนื้อ
ค่อนข้างเหนียว เช่น ปลากระเบน และปลาตาโต มาเป็นเหยื่อสำหรับการล่อหอย โดยทำ
การผูกไว้ภายในตัวยอ ยอแต่ละลูกจะถูกวางแยกจากกัน โดยมีทุ่นลอยแสดงตำแหน่งที่ทำ
การวางเพื่อความสะดวกในการกู้ยอ จนถึงเวลาช่วงเช้าชาวประมงจะเริ่มทำการกู้ยอ หอย
ที่จับได้จะถูกวางลงสู่แหล่งน้ำอีกครั้งเพื่อทำการกู้ในวันรุ่งขึ้น โดยปกติแล้วการทำ
ประมงด้วยเครื่องมือประเภทนี้จะนิยมทำกันในฤดูที่น้ำไม่ไหลเชี่ยว คือ ช่วงเดือน
กุมภาพันธ์ - มิถุนายน โดยที่ในเดือนมีนาคมจะเป็นช่วงที่มีปริมาณการจับหอยมากที่สุด
ยอดักหอยหวานเป็นเครื่องมือประมงที่นิยมใช้สำหรับพื้นที่บริเวณชายฝั่งที่มีลักษณะ

พื้นดินเป็นดินทรายหรือดินโคลนปนทรายและมีระดับความลึกของน้ำประมาณ 3 - 4 เมตร

แห (Common cast net)

แห หรือ “ฉาโล” เป็นเครื่องมือประมงชนิดหนึ่งที่ใช้กันมากในเกือบทุกหมู่บ้านรอบอ่าวปัตตานี โดยเป็นเครื่องมือเสริมในหลายครัวเรือนประมง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่มีราคาถูกและสามารถทำการประมงในทุกลักษณะพื้นที่ โดยทั่วไปแล้วแหมีส่วนประกอบอยู่ 3 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เป็นเนื้ออวนมีลักษณะคล้ายมุ้งสามเหลี่ยมรูปทรงกระบอก โดยที่บริเวณด้านปลายสุดของอวนส่วนล่างจะมีลักษณะของเส้นรอบวงที่กว้างที่สุด ในขณะที่บริเวณส่วนบนจะลีบแหลมจนมีรัศมีเท่ากับศูนย์ ส่วนที่เป็นโซ่สำหรับเป็นห่วงจะอยู่ในบริเวณทางด้านปลายล่างสุดของอวน โดยจะผูกเรียงเป็นแนวตามรัศมีของเนื้ออวนและจะมีการผูกอวนเพื่อทำในลักษณะคล้ายตุ้มเล็ก ๆ อยู่โดยรอบ และส่วนสุดท้ายของแห คือ เชือกสำหรับผูกไว้บริเวณปลายบนสุดของอวน เพื่อทำหน้าที่ในการชักดึงแห ลักษณะแหที่สำรวจพบในบริเวณอ่าวปัตตานีมีทั้งแหที่ทำจากเนื้ออวนในลอนและเอ็น เนื่องจากแหเป็นเครื่องมือประมงที่ไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก ดังนั้นชาวประมงเพียงแต่นำแหติดตัวไปยังบริเวณที่มีสัตว์น้ำชุมก่อนที่จะทำการเหวี่ยงแหลงไปเพื่อครอบลงในบริเวณที่ต้องการ หลังจากนั้นแหจะถูกดึงขึ้นมาเพื่อทำการปลดสัตว์น้ำที่จับได้ อย่างไรก็ตามในกรณีการจับปลากระบอกชาวประมงส่วนใหญ่จะสังเกตฝูงปลาก่อนที่จะทำการเหวี่ยงแหแต่ละครั้ง โดยที่แต่ละครั้งของการเหวี่ยงแหจะใช้เวลาประมาณ 2 - 5 นาทีเท่านั้น เครื่องมือประมงประเภทนี้สามารถใช้ได้ในทุกฤดูกาล และยังสามารถทำได้ตลอดทั้งวันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของชาวประมงแหสามารถทำการประมงได้ในทุกพื้นที่และลักษณะพื้นดิน ยกเว้นในบริเวณที่มีเศษไม้หรือเศษวัสดุอื่น ๆ มาก เนื่องจากอาจทำให้แหได้รับความเสียหายได้